RNI NO. MAHMAR/2020/84035

Its 100% guaranteed course
सबसे आसान तरीकेसे
अंग्रेजी बोलना
सिखानेके लियेही
हम जाने जाते है।
Sachin Sir's English Speaking
9028851719

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

उपलब्ध आहे!
मिस्त्री, टाइल्स फिटर, पेंटर, कारपेंटर,
प्लंबर इत्यादीसाठी खालील नंबर वर संपर्क करावा.
संपर्क मो. 8482839451

शनिवार, २९ नोव्हेंबर २०२५ | वर्ष : ५ | अंक : २५० | दैनिक | किंमत : ₹ ५/-
Saturday, 29 November 2025 | Year : 5 | Issue : 250 | Daily | Rate: Rs. 5/-

नागरी निवडणुकांपूर्वी महायुतीमध्ये संघर्ष

मुंबई : महाराष्ट्रात, भाजप, एकनाथ शिंदे यांची शिवसेना आणि अजित पवार यांची राष्ट्रवादी काँग्रेस यांचा समावेश असलेल्या महायुती युतीला स्थानिक निवडणुकांमध्ये पहिल्या मोठ्या परीक्षेला सामोरे जावे लागणार आहे. पहिल्या टप्प्यात 2 डिसेंबर रोजी 246 नगरपरिषदा आणि 42 नगरपंचायतींसाठी मतदान होणार आहे. 1 कोटींहून अधिक मतदार मतदानाचा हक्क बजावतील. परंतु मतदानापूर्वीच, युतीमध्ये सर्व काही ढिलाईचे असल्याचे दिसून येत आहे.

महाराष्ट्रात मित्र विरुद्ध मित्र आणि स्थानिक नेत्यांना एकमेकांच्या बाजूने घेण्याच्या किंवा त्यांना आकर्षित करण्याच्या तक्रारींवरून भाजप आणि शिवसेना (शिंदे गट) यांच्यात तणाव वाढला आहे. गेल्या आठवड्यात, शिवसेनेचे मंत्री मंत्रिमंडळाच्या बैठकीला अनुपस्थित होते. नंतर, शिंदे आणि फडणवीस यांनी चर्चा केली आणि 'शिकारी न करण्याचा करार' झाला. परंतु नाराजी पूर्णपणे कमी झालेली नाही.

ओबीसी आरक्षणावर सर्वोच्च न्यायालयाची तलवार

सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्टपणे म्हटले आहे की 50टक्के पेक्षा जास्त आरक्षण असलेल्या 57 स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे निकाल अंतिम निर्णयानंतरच वैध असतील. आरक्षण मर्यादा ओलांडल्यास निवडणुका रद्द होऊ शकतात असा इशारा न्यायालयाने यापूर्वी दिला आहे. राज्य निवडणूक आयोगाने ही मर्यादा ओलांडल्याचे मान्य केले आहे. याचा अर्थ राजकीय चिंतांव्यतिरिक्त, निवडणुकांवर कायदेशीर पेचप्रसंगही निर्माण होत आहे.

विरोधी

राजकीय भाषणबाजी आणि रोख रकमेच्या वादामुळे एक नवीन वादळ निर्माण झाले आहे.

सार्वजनिक सभांमध्ये दोन्ही बाजूंनी अलिकडेच केलेल्या टिप्पण्या मथळ्यांमध्ये वर्चस्व गाजवत आहेत. एकनाथ शिंदे म्हणाले, 'अहंकारामुळे रावणाचा नाश झाला.' मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी उत्तर दिले, 'आम्ही रामाचे अनुयायी आहोत, आम्ही लंकेत राहत नाही.' राजकीय तज्ज्ञांच्या मते, ही भाषणबाजी युतीतील अंतर्गत संघर्ष उघड करते. शिवसेनेचे आमदार नीलेश राणे यांनी दावा केला की सिंधुदुर्गमधील भाजप कार्यकर्त्यांच्या घरी मत खरेदीसाठी रोख रक्कम सापडली. भाजपने चौकशीची मागणी केली आहे परंतु राणेंच्या पद्धतींवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित

रणनीती

हिंगोलीत भाजप आमदार तानाजी मुटकुळे आणि शिवसेनेचे आमदार संतोष बांगर यांच्यातील उघड संघर्ष राजकीय वातावरण आणखी तापवत आहे. महाविकास आघाडी (काँग्रेस, शिवसेना-यूबीटी आणि राष्ट्रवादी-सपा) या परिस्थितीचा त्यांच्या फायद्यासाठी वापर करत आहे. त्यांना आशा आहे की 'युतीतील अंतर्गत कलहामुळे मते विभागली जातील आणि स्पर्धा बहुकोनी होईल, ज्याचा फायदा एमव्हीएला होऊ शकतो.' तथापि, एमव्हीएमधील एक वादग्रस्त मुद्दा म्हणजे राज ठाकरेंच्या मनसेला सोबत घ्यायचे की नाही.

महाराष्ट्राचे सुप्रसिद्ध कवी, हास्यसम्राट डॉ. मिर्झा यांचे अमरावती येथे निधन

अमरावती : महाराष्ट्राचे सुप्रसिद्ध कवी, हास्यसम्राट, 'मिर्झा एक्सप्रेस' फेम डॉ. मिर्झा रफी अहमद बेग यांचे आज 28 नोव्हेंबर शुक्रवारला सकाळी 6.30 वाजता दीर्घ आजाराने निधन झाले. ते 68 वर्षांचे होते.

यवतमाळ जिल्ह्यातील नेर तालुक्यातील धनज-माणिकवाडा हे त्यांचे मूळ गाव आहे. सध्या अमरावती येथील वलगाव रोडवरील नवसारी परिसरात 'मिर्झा एक्सप्रेस' या घरात त्यांचे वास्तव्य होते. त्यांच्या पश्चात त्यांची पत्नी फातेमा मिर्झा, अभियंता मुलगा रमीज, महाजबी व हुमा या दोन सुविद्य कन्या आहेत. त्यांच्यावर अमरावती येथील ईदगा कब्रस्तानात दुपारी दोन नंतर अंत्यसंस्कार करण्यात येणार आहे.

विदर्भ साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष राहिलेले डॉ. मिर्झा रफी अहमद बेग आपल्या खुमासदार सादरीकरणासाठी संपूर्ण महाराष्ट्रात प्रसिद्ध होते. त्यांचे एकूण 20 काव्यसंग्रह असून महाराष्ट्राच्या कानाकोपऱ्यात त्यांनी आपल्या 'मिर्झा एक्सप्रेस' या काव्य मैफिलीचे 6 हजारावर सादरीकरण केले आहे.

गेल्या काही दिवसापासून मूत्रपिंडाच्या आजाराने ते त्रस्त होते. त्यांच्यावर अमरावती येथे उपचार सुरू होते. वयाच्या अकरा वर्षापासून त्यांनी कविता लेखनाला सुरुवात केली होती. 17 सप्टेंबर 1957 चा त्यांचा जन्म. 1970 पासून त्यांनी मंचावर कविता सादर करायला सुरुवात केली. पुढील 50 वर्ष विदर्भ, मराठवाड्यातील कवी संमेलनाचे ते केंद्रबिंदू ठरले. वृत्तपत्रातील विविध स्तंभातून लेखनही त्यांनी केले. त्यांचा 'मिर्झाजी कहीन' हा त्यांचा स्तंभ तुफान लोकप्रिय ठरला होता. त्यांचे 20 काव्यसंग्रह असून मिर्झा एक्सप्रेस या नावाने अफलातून किस्से आणि कवितेचा कार्यक्रम प्रसिद्ध होता. शेती, माती, कृषी, शेतकऱ्यांच्या समस्या, ग्रामीण भागातील समस्या आणि सामाजिक समस्यांवर व राजकीय विरोधाभासावर नर्म विनोदी शैलीमध्ये लिखाण करणे ही त्यांची खास हातोटी होती. विदर्भातील ख्यातनाम संत फकीरजी महाराज या मंदिर ट्रस्टचे ते ट्रस्टी होते. त्यांचे वडील मिर्झा रज्जाक बेग उर्फ भाईजी हे यवतमाळ जिल्ह्यातील प्रभावी राजकीय, सामाजिक व्यक्तिमत्व होते. विदर्भातील नागपूर येथील सुप्रसिद्ध ज्येष्ठ विधीज्ञ फिरदोस मिर्झा हे त्यांचे चुलत बंधू आहेत. मराठी, वऱ्हाडी भाषेवर त्यांचे प्रचंड प्रेम होते.

त्यांच्या कार्यक्रमांनी वऱ्हाडी भाषेची महती देशभर झाली. राजधानी दिल्ली पासून तर महाराष्ट्राच्या राजधानीत मुंबईपर्यंत त्यांचे कार्यक्रम सतत सुरू असायचे. मोठा माणूस, सातवा महिना, उठ आता गणपत, जांगडबुत्ता अशा कितीतरी कविता त्यांच्या लोकप्रिय झाल्या. जांगडबुत्ता या शब्दाचे ते जनक आहेत.

मुसलमान असूनही येते मला मराठी

ठोकू नका माई पाठ याच्यासाठी
जो जिथे जन्मला तेच त्याची भाषा
पऱ्हाटीकून बोंडाचीच करानं आशा

अशा शब्दात त्यांचे काव्य लेखन असायचे. धर्मभेदाची अतिशय सोपी त्यांची व्याख्या होती. त्यामुळे ते सर्वधर्मीयांच्या गळ्यातील ताईत होते.

हिंदू मुसलमानात काय आहे फरक
हा म्हणते हटजा तो म्हणते सरक
काथा संग जसा चुना असते पानात
हिंदू संग मुसलमान तसा हिंदुस्थानात

अशा अनेक रचना त्यांच्या व्यासपीठावरून लोकांच्या कायम स्मरणात आहेत. ते लोककवी होते. संपूर्ण महाराष्ट्रात त्यांचे हजारो चाहते आहेत.

त्यांच्या निधनाने वऱ्हाडी भाषेचा स्तंभ ढासळला असून सर्वत्र हळहळ व्यक्त केली जात आहे.

निवडणूक आयोगाचे हात रक्ताने माखलेले आहेत : डेरेक ओब्रायन

नवी दिल्ली : पश्चिम बंगालमध्ये मतदार यादीच्या विशेष सघन पुनर्रचनावरून सुरू असलेल्या गोंधळाच्या पार्श्वभूमीवर, सत्ताधारी तृणमूल काँग्रेसचे एक शिष्टमंडळ दिल्लीतील निवडणूक आयोगाच्या कार्यालयात पोहोचले आणि मुख्य निवडणूक आयुक्त ज्ञानेश कुमार आणि त्यांच्या टीमची भेट घेतली. बैठकीनंतर तृणमूल काँग्रेसचे खासदार डेरेक ओब्रायन म्हणाले, 'अखिल भारतीय तृणमूल काँग्रेसचे दहा खासदार मुख्य निवडणूक आयुक्त ज्ञानेश कुमार आणि त्यांच्या टीमला भेटले. आम्ही प्रथम त्यांना एसआयआर प्रक्रियेमुळे झालेल्या अंदाजे 40 मृत्यूंची यादी सादर केली... आम्ही बैठकीची सुरुवात असे करून केली की ज्ञानेश कुमार आणि निवडणूक आयोगाचे हात रक्ताने माखलेले आहेत. आम्ही पाच प्रश्न उपस्थित केले... आमच्या पाच प्रश्नांपैकी कोणत्याही प्रश्नांची उत्तरे आम्हाला मिळाली नाहीत. जे घडले त्याचा हाच सारांश आहे.' बुधवारी, तृणमूल काँग्रेसच्या सुप्रीमो आणि राज्य प्रमुख ममता बॅनर्जी यांनी दावा केला की मतदार यादीच्या विशेष सघन सुधारणा (SIR) मागे खरा हेतू NRC आहे. मुख्यमंत्र्यांनी सांगितले की स्वातंर्त्याच्या इतक्या वर्षांनंतरही लोकांच्या नागरिकत्वावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले जात आहे.

महिला कर्मचाऱ्यांकडून मासिक पाळीचा पुरावा मागितल्याबद्दल सर्वोच्च न्यायालयाने केंद्राला बजावली नोटीस

नवी दिल्ली : हरियाणातील महर्षी दयानंद विद्यापीठातील स्वच्छता कर्मचाऱ्यांना मासिक पाळी येत असल्याचे सिद्ध करण्यासाठी त्यांच्या गुप्तांगांचे फोटो देण्यास सांगितले जात होते, असा आरोप करणाऱ्या याचिकेवर सर्वोच्च न्यायालयाने शुक्रवारी केंद्र सरकार आणि इतर पक्षांकडून उत्तर मागितले.

न्या. बी.व्ही. नागरत्न आणि आर. महादेवन यांच्या खंडपीठाने केंद्र सरकार आणि इतरांना नोटीस बजावल्या. न्या. नागरत्न म्हणाले की हे एका मानसिकतेचे प्रतिबिंब आहे. 'कर्नाटकमध्ये मासिक पाळीची रजा दिली जाते,' ती म्हणाली. 'हे वाचून मला आश्चर्य वाटले की आता रजा देण्यासाठी पुरावा आवश्यक असेल का?' तिने पुढे म्हटले की हे संबंधित लोकांची मानसिकता प्रतिबिंबित करते. 'जर एखादी महिला कर्मचारी एखाद्या महत्त्वाच्या कामासाठी उपस्थित नसती तर दुसऱ्या कोणाची तरी नियुक्ती केली जाऊ शकली असती.' न्यायालयाने या प्रकरणात काही सकारात्मक पावले उचलली जातील अशी आशा व्यक्त केली. सुनावणीदरम्यान, सर्वोच्च न्यायालय बार असोसिएशनचे अध्यक्ष आणि ज्येष्ठ वकील विकास सिंह यांनी सांगितले की ही एक गंभीर गुन्हेगारी बाब आहे आणि त्याकडे लक्ष देण्याची आवश्यकता आहे. ही याचिका आता 15 डिसेंबर रोजी सुनावणीसाठी सूचीबद्ध आहे.

हावडा येथे तृणमूल काँग्रेसच्या नेत्याची गोळ्या घालून हत्या

हावडा : गुरुवारी रात्री उशिरा पश्चिम बंगालमधील हावडा जिल्ह्यात तृणमूल काँग्रेस (टीएमसी) ग्रामपंचायत सदस्य देबोब्रत मंडल यांची गोळ्या घालून हत्या करण्यात आली. या हल्ल्यात मंडल यांचे साथीदार अनुपम राणा हेही गंभीर जखमी झाले. पोलिसांनी दिलेल्या माहितीनुसार, परिसरात बाबू मंडल म्हणून ओळखले जाणारे देबोब्रत मंडल रात्री 11 वाजण्याच्या सुमारास मोटारसायकलवरून घरी परतत असताना निशिंदा-बुरो शिबतला परिसरात दोन दुचाकीस्वार हल्लेखोर त्यांच्याकडे आले आणि त्यांच्यावर अनेक गोळ्या झाडल्या. या घटनेनंतर जिल्हाध्यक्ष आणि आमदार गौतम चौधरी, आमदार कल्याण घोष आणि तरुण तृणमूल काँग्रेसच्या नेत्या नूरजा मोल्ला यांच्यासह अनेक तृणमूल काँग्रेसच्या नेत्यांनी रुग्णालयाला भेट दिली आणि जलद तपास आणि अटक करण्याची मागणी केली. पोलिस सूत्रांनुसार, सुमन चौधरी नावाच्या व्यक्तीला या हल्ल्यात संशयित मानले जात आहे. त्याच्यावर यापूर्वी खंडणी आणि हत्येचा प्रयत्न केल्याचा गुन्हा दाखल आहे.

बौद्धांना हिंदू कायदा लागू करण्याविरुद्ध सर्वोच्च न्यायालयात याचिका दाखल

नवी दिल्ली : भारतातील बौद्ध समुदायाला हिंदू वैयक्तिक कायद्यातील तरतुदी लागू करण्याला आव्हान देणारी एक याचिका सर्वोच्च न्यायालयात दाखल करण्यात आली आहे. याचिकेत असे म्हटले आहे की हे बौद्धांच्या मूलभूत अधिकारांचे आणि त्यांच्या धर्माचे पालन करण्याच्या स्वातंत्र्याचे उल्लंघन करते. बौद्ध वैयक्तिक कायदा कृती समितीच्या याचिकेवर सुनावणी करतांना, मुख्य न्या. सूर्यकांत आणि न्या. जयमाल्या बागची यांच्या खंडपीठाने कायदा आयोगाला या याचिकेला प्रतिनिधित्व म्हणून विचारात घेण्यास आणि विद्यमान कायद्याचा विचार करण्यास सांगितले. याचिकेत म्हटले आहे की विद्यमान कायद्यातील अनेक तरतुदी बौद्ध समुदायाच्या मूलभूत हक्कांच्या आणि सांस्कृतिक पद्धतींच्या विरोधात आहेत. याचिकेत कायद्यात घटनात्मक बदल करण्याची मागणी केली आहे. देशातील बौद्ध समुदाय वैयक्तिक हिंदू कायदा, हिंदू विवाह कायदा 1955, हिंदू उत्तराधिकार कायदा 1956 आणि हिंदू अल्पसंख्याक आणि पालकत्व कायदा 1956, हिंदू दत्तक आणि देखभाल कायदा 1956 द्वारे देखील शासित आहे. संविधानाच्या कलम 25 मध्ये बौद्ध, जैन आणि शीख यांना देखील हिंदू म्हणून परिभाषित केले आहे.

केरळमधील इडुक्कीमध्ये 120 फूट हवेत उंचीवर अडकले पर्यटक

इडुक्की : केरळच्या इडुक्की जिल्ह्यातील अनाचल भागात शुक्रवारी एक मोठी दुर्घटना थोडक्यात टळली. एका खाजगी स्काय डायनिंग सेटअपमध्ये तांत्रिक बिघाड झाल्याने सुमारे 120 फूट उंचीवर अनेक पर्यटक अडकले होते. क्रेनने उंचावलेला प्लॅटफॉर्म लोकांना जेवण्याची परवानगी देतो.

काही महिन्यांपूर्वीच मुन्नारमध्ये साहसी पर्यटन सुरू झाले होते. ही घटना मुन्नारजवळ घडली, जिथे साहसी पर्यटन काही महिन्यांपूर्वीच सुरू झाले होते. प्लॅटफॉर्मवर एका वेळी 16 लोक बसू शकतात आणि दरीच्या नेत्रदीपक दृश्याचा आनंद घेत पर्यटक जेवणाचा आनंद घेऊ शकतील यासाठी ते अर्ध्या तासासाठी उंचावर ठेवले जाते. तथापि, शुक्रवारी अचानक क्रेनचा फ्यूज बिघडला आणि सिस्टम जाम झाली, ज्यामुळे प्लॅटफॉर्म खाली उतरू शकला नाही. यामुळे पर्यटक सुमारे दीड तास थांबले, ज्यामुळे घबराट पसरली.

घटनेची माहिती मिळताच अग्निशमन दल, पोलिस आणि बचाव पथके तात्काळ घटनास्थळी पोहोचली. अभियंते यंत्रणा दुरुस्त करण्याचे काम करत आहेत, तर बचावकर्ते दोरीचा वापर करून लोकांना सुरक्षित ठिकाणी खाली आणत आहेत. आतापर्यंत कोणतीही दुखापत झाल्याची नोंद झालेली नाही, परंतु अडकलेले लोक घाबरलेले आणि चिंताग्रस्त असल्याचे सांगण्यात आले आहे. सुरक्षा मानके तपासल्याशिवाय ही सुविधा पुन्हा उघडली जाणार नाही असे प्रशासनाने म्हटले आहे

बहुजन सौरभ

इथे संपर्क साधावा

प्रवीण गायकवाड
09850301528
विश्वकर्मा नगर, कुकडे लाऊड, वंजारीनगर, एम्प्रेस मिल कॉलनी

निलेश कांबळे
मो नं. 94236 34976
एरिया : उंटखाना, दत्तात्रयनगर, सुभेदार ले आउट , म्हाळगीनगर

सुनील कुंभारे
मो नं. 98238 94329

विशाखा नारायणे
मो नं 99602 41648
एरिया : जोगी नगर , काशी नगर, धाडीवाल ले आऊट, सुयोग नगर, रानवाडी

प्रमोद चहांदे
मो नं 9273170800
जोगी नगर, धाडीवाल ले आऊट, संयोग नगर, नरेंद्र नगर,

चंदू नगरारे
मो नं. 9975968852
शताब्दी नगर, काशी नगर, अभयनगर, जयवंतनगर, भीम नगर, जोगी नगर.

निलेश वालदे
मो.नं.9764772886
मोहन नगर. गौतम नगर, गड्डीगोदाम परिसर

मसारकर
918080158604
धाडीवाल ले आउट.

लिना विनोद भोवते
मो.नं. 9021770694
इंदोरा, जरीपटका, भीमचौक, नाराघाट.

प्रविण राजाराम ठवरे
मो.नं. 9372331798
मॉडेल टॉऊन, बेझनबाग.

रितेश अनिल बोदेले
मो.नं. 9511843694
WCL पॉव ग्रीड

गगन प्रताप नाहारकर
मो.नं. 8793389936
मेकोसाबाग, नवा नकाशा.

प्रमोद बागडे
मो.नं. 9764973627
इंदोरा, सुगत नगर.

बी प्रकाश राव
मो.नं. 9022621075
भीमचौक, बेझनबाग, मेकोसाबाग.

पुष्पीत कराडे
मो.नं. 8055416108
वैशाली नगर, राणी दुर्गावती चौक.

राहुल राजकुमार जांबुळकर
मो.नं. 9673392025
नारी.

श्रीकांत वासनिक
मो.नं. 9767624345
काचीपूरा, बाबूळखेडा, पार्वती नगर, रमा नगर, जय भिम नगर.

मंगेश शंभरकर
मो.नं. 9970258703
नरेंद्र नगर, सुयोग नगर, भिम नगर, शताब्दी नगर.

निळकंठ वि. जवादे
मो.नं. 9623773365
रमा नगर, मनीष नगर.

विनोद कृष्णराव डूले
वेदांगा न्यूजपेपर, झिंगाबाई टाकळी, गोधनी रोड, . 7447767922

आशिष थुल
9423400956
धरमपेठ, आंबेडकरनगर

राम मानवटकर
8626037360,
न्यू. मनिष नगर

अमन शरणागत
9575673895
टेकअप सिटी , दिघोरी, बहादूरा पेपर एजन्सी,

राहुल आठवले
8485854398
संबोधी बुद्ध विहार, गिट्टीखदान, काटोल रोड, नागपूर

दिगाबर पांडुरंग वासनिक
9561974131
454- नविन सुभेदार ले आऊट
दिनेश पेपर एजन्सी

गौतम भीमराव मेश्राम
जयवंत नगर , अभयनगर
9975941830

स्वप्निल वाढबुधे
न्यू अमर नगर, शेष नगर, विठ्ठल नगर, सिद्धेश्वरी नगर, चक्रपाणी नगर, गजानन नगर.
मो. 96046 54382

योगेश मेहर
टेक ऑफ सिटी, बहादुरा परिसर
मो. 919552971648

दिनेश टेंभुर्णे
इंदोरा, लष्करी बाग, बेझनबाग, पी. डब्ल्यू एस. कॉलेज परिसर
मो. 8806511702

गजानन गायकवाड
कार्तिक मार्टङ्ग , बेसा सेंटर, पेट्रोल पंप जवळ, बेसा
9921552488

राजेश नंदनवार
राहुलनगर, सोमलवाडा
मो.न. 9850335018

विनायक हाडके
प्रतापनगर
मो.न.9545750757

शैलेश माटे
जयताळा, त्रिमूर्ती नगर, अंबाझरी मो. 9767987363

बहुजन सौरभ संपादकीय

लोकशाहीचे आरसे धूसर होत आहेत ?

वडणूक आयोगाला भारताच्या लोकशाहीचा सर्वात पवित्र आधारस्तंभ मानले जाते. म्हणूनच जेव्हा स्वतः आयोगाच्याच आकडेवारीत गंभीर विसंगती दिसून येते, तेव्हा प्रश्न विचारणे हा नागरिकांचा अधिकारच नव्हे तर कर्तव्यही आहे. अलिकडेच बिहारमधील मतदारसंख्येबाबत सोशल मीडियावर एक चित्तथरारक आकडा फिरत आहे. बिहारचे एकूण मतदार 7 कोटी 42 लाख, मतदान केलेल्यांची संख्या 7 कोटी 45 लाख 26 हजार 858. म्हणजे एकूण मतदारांपेक्षा जास्त लोकांनी मतदान केले! तरीही आयोगाचे अधिकृत मतदान प्रमाण ‘66.91टक्के’ असे दाखवले जाते. ही विसंगती केवळ धक्कादायक नाही; तर ती लोकशाहीवरील विश्वासाला हादरा देणारी ठरू शकते. मतदान प्रक्रियेतील पारदर्शकता म्हणजेच लोकशाहीचे हृदय. हे हृदय जर धडधडणेच विसरले तर लोकशाही कृत्रिम श्वासावर टिकून राहील का? प्रश्न फक्त आकड्यांचा नाही. प्रश्न विश्वासाचा आहे. जनतेला आज फक्त ‘कोण जिंकले’ याची उत्सुकता उरलेली नाही. त्यांना अधिक महत्त्वाचे वाटते, ‘कोणत्या पद्धतीने जिंकले?’ जर निवडणूक आयोगाचे आकडेच असे परस्परविरोधी असतील तर मग जनतेचा विश्वास कोणावर ठेवायचा? राजकीय पक्ष? प्रशासन? माध्यमे? की आयोग स्वतः? लोकांनी मतदानाला जाणे म्हणजे लोकशाहीच्या मंदिरात पाऊल ठेवणे. पण मंदिराच्या दाराशीच जर अस्पष्टता आणि संशय उभे असतील, तर लोकशाहीच्या देवतेचा आशीर्वाद कोणाला मिळणार? ही केवळ चूक नसून गंभीर ‘सिस्टम फेल्युअर’चे लक्षण? आकडेवारीतील हे अंतर एक साधी लेखनिक चूक असू शकते. किंवा ती डेटा अपलोडिंगची चूक असू शकते. पण जोपर्यंत आयोग स्वतः अत्यंत स्पष्ट आणि सविस्तर स्पष्टीकरण देत नाही, तोपर्यंत नागरिकांच्या मनातील संशय वाढतच जाणार ‘चूक आहे की चोरी?’ ‘डेटा एरर आहे की डेटा मॅनिप्युलेशन?’ अशा प्रश्नांची उत्तरे मिळाली नाहीत, तर लोकशाहीचा स्तंभ स्वतःच हलू लागतो. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या लोकशाहीच्या संकल्पनेचा अपमान आहे. डॉ. आंबेडकरांनी लोकशाहीचे सार एकदम स्पष्ट शब्दांत सांगितले, Democracy is not merely a form of government. It is primarily a mode of associated living.’ लोकशाही म्हणजे विश्वासाने एकत्र जगणे. त्या लोकशाहीला आधार देणाऱ्या निवडणूक आयोगालाच जर अविश्वासाच्या वर्तुळात उभे केले जात असेल, तर हा सर्वात मोठा अपमान आहे. संविधानाचा, लोकशाहीचा आणि डॉ. आंबेडकरांच्या विचारांचा. बौद्ध दृष्टिकोन - सत्य, पारदर्शकता आणि नैतिकता यावर आधारित आहेबौद्ध धम्माचा मूलमंत्र आहे. सम्यक दृष्टि, सम्यक वाणी, सम्यक कर्म. मतदान प्रक्रिया ही या तीनही बाबींशी थेट संबंधित आहे. सम्यक दृष्टि - सत्य जाणण्याचा अधिकार. सम्यक वाणी - सत्य बोलण्याची जबाबदारी, सम्यक कर्म - सत्यावर आधारित कृत्य, निवडणूक आयोगाकडून याचीच अपेक्षा असते. लोकशाही केवळ मतदानावर चालत नाही; ती सत्यतेच्या नैतिक पायावर उभी असते. लोकशाहीचे खरे रक्षणकर्ते कोण? लोकशाही टिकवण्याची जबाबदारी फक्त राजकीय पक्षांवर नाही. ती नागरिकांवर, माध्यमांवर आणि सर्वात महत्त्वाचे-निवडणूक आयोगावर आहे. जर आकडे स्वतःच ‘बोलत’ असतील की मतदारांपेक्षा जास्त मतदान झाले, तर आयोगाने त्वरित, स्पष्ट आणि शंकानिरसन करणारे उत्तर द्यायलाच हवे. हे उत्तर उशिरा आले तर लोकशाहीचा घड्याळाचा काटा एक दिवस अचानक थांबून जाईल. आज जनतेला एकच मागणी आहे, ‘आम्हाला सत्य हवे, सांत्वन नाही.’ आकड्यांतील विसंगतीचे स्पष्टीकरण द्या. डेटा सार्वजनिकरित्या पुन्हा तपासा आणि लोकशाहीच्या या पवित्र प्रक्रियेवरचा विश्वास पुन्हा एकदा दृढ करा. कारण विश्वास हरवला तर निवडणूक म्हणजे केवळ ‘कार्यक्रम’; आणि लोकशाही म्हणजे केवळ ‘शब्द’ बनून राहील. ■ ■

भारतीय लोकशाहीची मूल्ये आणि बुद्ध विचार

राज्यघटनेच्या मसुदा समितीची स्थापना 29 ऑगस्ट 1947 साली झाली व पहिली बैठक 30 ऑगस्ट रोजी पार पडली व सलग 2 वर्षे, 11 महिने आणि 17 दिवसांनंतर म्हणजेच 26 नोव्हेंबर 1949 रोजी सादर करण्यात आली. येत्या 26 नोव्हेंबरला, त्या ऐतिहासिक घटनेला, 76 वर्षे पूर्ण होतायत. राज्यघटनेच्या श्नहृद्धड्ढद्बठ्ठद्यद्ग (प्रस्तावना) मधील सुरुवातीच्या ओळींमध्ये म्हटल्या प्रमाणे, ‘भारत एक सार्वभौम, समाजवादी, धर्मनिरपेक्ष लोकशाही गणराज्य म्हणून ओळखले जाणार’ असे म्हटले आहे.

लोकशाहीची व्याख्या आणि व्याप्ती स्पष्ट करताना डॉ. बाबासाहेब म्हणतात, ‘लोकांच्या आर्थिक व सामाजिक जीवनात, जिच्याद्वारा रक्तपाताशिवाय मूलगामी क्रांतिकारक बदल घडवून आणता येतात अशी शासनाची घडण आणि पद्धती म्हणजेच लोकशाही होय’. म्हणजेच या देशातील प्रत्येक व्यक्तीला राजकीय, आर्थिक आणि सामाजिक लोकशाहीच्या माध्यमातून स्वतःचा उत्कर्ष करण्याचे स्वातंत्र्य असेल. मात्र ते निक्षून सांगतात कि, ‘राजकीय लोकशाहीने आपण संतुष्ट राहता कामा नये. कारण याचे रूपांतर सामाजिक आणि आर्थिक लोकशाहीत झाले पाहिजे.’ कारण आर्थिक आणि सामाजिक लोकशाही जर नसेल तर राजकीय लोकशाहीला अर्थ उरत नाही आणि मग तिची वाटचाल हुकूमशाही कडे सुरु होते. लोकशाही ही फक्त स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता या अखंड आणि अभंग अशा त्रयींवर टिकून आहे. सामाजिक आणि आर्थिक लोकशाहीला सर्वात मोठा अडथळा येथील जाती व्यवस्थेचा आहे हे देखील डॉ. बाबासाहेब जाणून होते. कारण जातीनिष्ठ समाज, व्यक्तीला स्वउन्नतीचे शिक्षण किंवा व्यवसाय करण्याचे स्वातंत्र्य नाकारते. त्यामुळे लोकशाही रुजविण्यासाठी जातिभेदाविरुद्ध लढा देणे गरजेचे आहे. डॉ. बाबासाहेबांचा लढा हा विशिष्ट जाती विरुद्ध मर्यादित नव्हता, तर तो लढा उच्चनीचभेदाला होता. ‘बहिष्कृत भारतच्या 1 जुलै 1927च्या अंकात डॉ. बाबासाहेब लिहितात, ‘ब्राम्हण लोक आमचे वैरी नसून ब्राम्हण्यग्रस्त लोक आमचे वैरी आहेत असे आम्ही मानतो’. ब्राम्हण्याची व्याख्या करताना मनमाड येथील भाषणात डॉ. बाबासाहेब म्हणतात, ‘स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता यांना नकार म्हणजेच ब्राम्हण्य होय.’ बुद्ध विचारातील दुःख या अरिय सत्याला डॉ. बाबासाहेबांनी सामाजिक दृष्ट्या शोषणाचे स्वरूप दिले आणि सदोष समाज रचना हे या शोषणाचे मूळ कारण आहे असे नमूद केले. या मानवी दुःखाचे निवारण करायचे झाल्यास, मूठभर लोकांना मिळणारा लाभ सामाजिक लोकशाहीच्या मार्गाने सर्वांना मिळावा असे त्यांना वाटे. जात व वर्ग हे शोषणाचे दोन मार्ग असून त्यांचे उच्चाटन झाल्याशिवाय समाजात स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता नांदणार नाही, हे ही डॉ. बाबासाहेब स्पष्ट करतात. ते पुढे म्हणतात कि, लोकशाहीच्या मूल्यांनुसार धर्माची चिकित्सा करणे गरजेचे आहे. स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता या त्रयींवर आधारित धर्माची बांधणी असावी असा डॉ. बाबासाहेबांचा आग्रह होता. Annihilation of Castes मध्ये डॉ. बाबासाहेब म्हणतात, ‘मला विचाराल तर माझा आदर्श समाज म्हणजे स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता वर आधारित समाज असेल’. डॉ. बाबासाहेब या तिन्हींवर जोर देतात. त्याचे कारण म्हणजे या तिन्हीं पैकी एक जरी नसेल तरी समाज स्वास्थ्य बिघडू शकेल. याचे महत्त्वाचे कारण या त्रयींचे आपसातील संबंध. समतेशिवाय स्वातंत्र्य आणि बंधुताला अर्थ नाही, बंधुताशिवाय स्वातंत्र्य आणि समतेला अर्थ नाही तर समता आणि बंधुता शिवाय मनुष्याच्या स्वातंत्र्याला स्वार्थीपणा येतो. या तिन्हींचे सहअस्तित्व गरजेचे आहे तरच समाज सुदृढ होऊ शकेल. बुद्धांनी सांगितलेल्या मार्गात या तिन्हींचे सहअस्तित्व आहे असेही डॉ. बाबासाहेब नमूद करतात. 25 नोव्हेंबर 1949 मध्ये घटना समितीच्या शेवटच्या भाषणात डॉ. बाबासाहेब म्हणाले, ‘लोकशाही ही प्राचीन भारताची ओळख होती. संसदीय प्रक्रिया ही बुद्धांच्या भिक्खू संघाला लागू होतीध. म्हणजेच आजच्या लोकशाहीची मूल्ये ही प्राचीन बुद्ध विचारांची बीजे आहेत. लोकशाहीची मूल्ये जपली नाही तर त्या जागी हुकूमशाही राजवट येईल आणि देश पुन्हा पारतंत्र्यात जाऊ शकेल ही डॉ. बाबासाहेबांची भीती होती. यासाठी लोकशाहीने प्रदान केलेले स्वातंत्र्य प्राणपणाने जपले पाहिजे असेही आवाहन ते करतात. स्वातंत्र्यावर गदा दोन कारणांनी येऊ शकते. जर लोकांनी पक्षाचे हित राष्ट्रहितापेक्षा मोठे मानले तर आणि दुसरे कारण म्हणजे जर लोकांनी विभूतिपूजेला जास्त महत्त्व दिले तर. यावर बोलताना डॉ. बाबासाहेब म्हणतात, ‘माणूस कितीही मोठा असला तरी आपले स्वातंत्र्य त्याच्या पायावर अर्पण करू नये; असे केल्याने त्याच्या हातात संपूर्ण सत्ता दिल्यासारखे होईल आणि अशी व्यक्ती लोकशाही संस्था नाश करू शकेल एवढी सामर्थ्यवान होऊ शकेल. आजची परिस्थिती पाहता डॉ. बाबासाहेब किती दूरदृष्टी होते हे लक्षात येईल. लोकशाही आणि त्यायोगे प्रत्येक भारतीयाला मिळालेले स्वातंत्र्य टिकवायचे असेल तर डॉ. बाबासाहेब तीन मार्ग सांगतात -

1. राष्ट्रहिता पेक्षा कोणालाही अथवा कोणत्याही गोष्टीला श्रेष्ठ मानू नये. 2. राजकारणातील विभूतिपूजा ही राष्ट्राला अधोगतीकडे नेणारी असून, हुकूमशाही राजवटीचा पाया आहे. त्यामुळे राजकारणातील विभूतिपूजा प्रत्येकाने नाकारावी. 3. राजकारणातील लोकशाहीचे रूपांतर सामाजिक आणि आर्थिक लोकशाहीत जितक्या लवकर करता येईल ते केले पाहिजे. याचाच अर्थ, जातिविरहित, समतावादी, मूल्याधिष्ठित समाज व्यवस्था हे डॉ. बाबासाहेबांचे स्वप्न होते. हे स्वप्न सत्यात उतरविण्यासाठी लोकशाही मूल्य आणि बुद्ध विचार ही त्यांची साधने होती. 26 ऑक्टोबर 1951 मध्ये जालंधर येथील दयानंद कॉलेजमध्ये व्याख्यान देताना डॉ. बाबासाहेब म्हणाले, ‘संसदीय लोकशाही भारताला नवीन नाही. महापरिनिर्वाण सुत्तात त्याचे पुरावे आढळतात. आर्थिक, सामाजिक व राजकीय स्वातंत्र्य हे बौद्ध धम्माचे सार आहे. लोकशाहीचा प्रणेता म्हणून भ. बुद्धांची नोंद इतिहासात आहे. म्हणून माणसाला खरे स्वातंत्र्य बुद्ध विचारातच आढळेल’. मग नेमका बुद्ध विचार आपल्याला लोकशाहीची मूल्ये कशा प्रकारे सांगतो ?

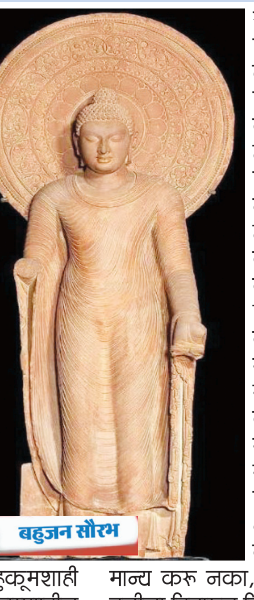

अतुल भोसेकर
मो. 9545277410

प्रत्येक मनुष्याला, कुठल्याही जाती, धर्म अथवा पंथाचे निकष न लावता उत्कर्षापर्यंत पोहचविणे हे बुद्धविचारांचे ध्येय आहे. बुद्धांनी आपल्या संघात लोकशाहीची मूल्य पुरेपूर रुजवल्याचे दिसते. प्रत्येकाला बुद्ध विचार जाणून घेण्याचे व ते पटल्यास आचरण करण्याचा पूर्ण अधिकार होता. त्याच बरोबर ज्यांना पटले नाही. त्यांना ते नाकारण्याचाही अधिकार होता. म्हणजेच बुद्धांनी कोणावरही जबरदस्ती केली नाही. प्रत्येकला निर्णय घेण्याचे स्वातंत्र्य. बुद्धांनी स्वतःला कुठेही मुक्तिदाता अथवा मोक्षदाता म्हणून संबोधले नाही. कालाम सुत्तात बुद्ध म्हणतात कि, मी म्हणतोय म्हणून ग्राह्य धरू नका, कुठे लिहिले आहे म्हणून ग्राह्य धरू नका, कोणी बळजबरी करतेय म्हणून मान्य करू नका, तर स्वतःच्या सद्सद्विवेक बुद्धीला विचारून निर्णय घ्या. म्हणजेच बुद्धांनी प्रत्येकाला विचार करण्याचे व त्यायोगे स्वतः निर्णय घेण्याचे स्वातंत्र्य दिले होते. भिक्खूसंघामध्ये बुद्धांनी सर्वांना मुक्त प्रवेश दिला. ‘एही पस्सिको’ म्हणजे या आणि पहा म्हणत त्यांनी नवागतांना संघामध्ये विना दीक्षा राहण्याची परवानगी दिली आणि योग्य वाटल्यास संघामध्ये दीक्षा घ्या हे सांगितले. एवढेच नव्हे तर समजा एखाद्या भिक्खूला संघ त्याग करायचा असेल तर त्याला ते स्वातंत्र्य होते. म्हणजेच संघात आल्यानंतरही कोणावरही जबरदस्ती नव्हती. बुद्धांच्या भिक्खू भिक्खुणी संघात अनेक राजपुत्र, व्यापारी, धनिक व सामान्य लोक होते, मात्र सर्वांना नियम सारखाच होता. बुद्धांची देशना ही सर्वांना समान होती व त्यात कुठेही आचार्यामुष्टि हा प्रकार नव्हता. म्हणजेच संघामध्ये समता होती. स्त्री पुरुष, उच्च नीच, गरीब श्रीमंत, राजा प्रजा असा भेद न करता बुद्धांनी सर्वांना संघात प्रवेश दिला आणि सर्वांना एकाच पद्धतीने, उत्कर्षापर्यंत पोहचण्याची संधी दिली. संघाचे प्रत्येक आचरण समतावादी होते. भिक्खू भिक्खुणी संघात दान म्हणून आलेल्या प्रत्येक वस्तूवर संघाचा अधिकार होता. येणाऱ्या प्रत्येक अडचणींवर संघ एकत्रित येऊन काम करत होता. आजारपणात भिक्खुच एकमेकांची काळजी घेत. एवढेच नव्हे तर आजारी भिक्खूसाठी इतर भिक्खू भिक्षाटन करून त्यांच्या भोजनाची व्यवस्था करत. एखादा महत्त्वाचा निर्णय घेण्यासाठी भिक्खू भिक्खुणींची परिषद बोलावली जात व सर्व सांगोपांग चर्चा झाल्यानंतर सर्वानुमते निर्णय घेतला जात. बुद्धांच्या संघात समता आणि बंधुता रुजवली गेली होती. दुःखमुक्ती हा मानव कल्याणाचा मार्ग कळल्याने अनेक भिक्खू भिक्खुणी सर्वसामान्यांना त्या ज्ञानाचा प्रसार करीत. हे करताना भिक्खुंमध्ये सर्वसामान्यांप्रती करुणा आणि बंधुतेची भावना होती हे लक्षात घेतले पाहिजे.आज धार्मिक कर्मकांडाच्या माध्यमातून आपल्या देशातील लोकांना सर्रासपणे भुलविले जाते व लोकशाहीच्या मूल्यांपासून दूर नेले जाते. हा एक महत्त्वाचा शोषणाचा मार्ग आहे. अडीच हजार वर्षांपूर्वी लोकशाहीची मूल्ये राबविल्यामुळेच डॉ. बाबासाहेबांनी बुद्धांना लोकशाहीचा प्रणेता म्हटले आहे. बुद्धांच्या प्रत्येक विचारात स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता ही तत्वे पाहायला मिळतात. यामुळेच डॉ. बाबासाहेबांनी जाहीरपणे सांगितले कि राज्यघटनेचा मूळ पाया असलेली तत्वे, ही बुद्ध विचारातून घेतली आहेत. आज आजूबाजूला असलेल्या विघातक शक्ती हे मूलमंत्र बिघडून टाकण्याचे काम करताना दिसतात. म्हणूनच स्वातंत्र्यापासून पारतंत्र्याकडे नेणारा प्रत्येक राजकीय, सामाजिक, आर्थिक आणि धार्मिक विचार आणि ते राबविणारे विविध माध्यमे, समतेकडून जाती, धर्म आणि उच्च नीच भेदभावाकडे नेणारा असमतेचा विचार आणि या योगे भारतीयांमध्ये बंधुता नष्ट करण्याचा प्रयत्न, यांचा आम्ही प्रखर विरोध केला पाहिजे तरच या देशात लोकशाहीची मूल्ये अबाधित राहतील. एडमंड बर्क म्हणतो, ‘वाईट विचारांच्या लोकांचा विजय तेव्हाच होतो. जेव्हा चांगल्या विचारांची लोके शांत बसतात’. लोकशाही मूल्यांच्या संदर्भात हे बोलायचे झाल्यास ‘लोकशाही मूल्ये पायदळी तुडवणाऱ्यांचे मनसुबे उधळून लावण्यासाठी लोकशाही मूल्ये जपणाऱ्यांनी आता एकजूट करायला पाहिजे. ही काळाची गरज नव्हे, तुमच्या आमच्या स्वातंत्र्याची परीक्षा आहे. ही स्वातंत्र्याची परीक्षा आपण सर्वजण चांगल्या मार्कांनी पास होऊ यासाठी प्रयत्न करू यात. भारतीय राज्यघटना स्वीकार दिन म्हणजेच ‘भारतीय संविधान दिवसाचे हे 76वे वर्ष आहे. हे संविधान आणि त्यातील मूल्ये प्राणपणाने जपणे हे प्रत्येक भारतीयाचे आद्य कर्तव्य आहे!’ ■ ■

अनुसूचित जाती/जमातीचे वर्गीकरण आणि आरक्षण नीतीमध्ये ‘क्रिमीलेयर’ : असंवैधानिक प्रावधान

लोकशाहीमध्ये संविधानाचे रक्षण आणि संविधानाची अंमलबजावणी करणारी सर्वात महत्त्वाची यंत्रणा म्हणजे सर्वोच्च न्यायपालिका, राज्यकर्ता, लोकप्रतिनिधी आणि संसद. यांच्याच प्रामाणिक विचारशक्ती आणि संविधान निष्ठेमुळे लोकशाही सुरक्षित राहते. 25 नोव्हेंबर 1949 रोजीच्या संविधान सभेतील आपल्या शेवटच्या भाषणात भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भारतीय संविधान स्वीकारल्यानंतर उद्भवणाऱ्या राजकीय लोकशाही व सामाजिक-आर्थिक विषमतेच्या विरोधाभासाबद्दल गंभीर चिंता व्यक्त केली होती.

त्यांनी स्पष्ट शब्दांत सांगितले होते, ‘संविधान कितीही परिपूर्ण असले तरी ते राबविणाऱ्यांच्या प्रामाणिकपणावर अवलंबून आहे; ते अप्रामाणिक असतील तर संविधान वाईट ठरेलच.’ संविधानाच्या उद्देशिकेत स्पष्ट केलेले ‘आम्ही भारताचे लोक’ हे विधान भारतातील सर्व जात, धर्म, भाषा, प्रदेश, लिंग, गरीब-श्रीमंत अशा सर्व घटकांचे समसमान प्रतिनिधित्व सुनिश्चित करते. त्या हेतुकरिता अनुच्छेद 12 ते 35 मुलभूत हक्क निश्चित करतात आणि अनुच्छेद 36 ते 51 राज्यकर्तव्ये सांगतात. एक व्यक्ती - एक मूल्य ही भूमिका संविधानाची मूलभूत दिशा आहे. अनुसूचित जाती/जमाती, एकजिनसी (Homogeneous) वर्ग भारतीय सामाजिक व्यवस्थेमुळे अनेक अस्पृश्य जाति ऐतिहासिकदृष्ट्या सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक व राजकीयदृष्ट्या मुख्य प्रवाहातून वंचित राहिल्या. त्यामुळे विविध जात असूनही, समान सामाजिक स्थिती असलेल्या या सर्व जातिंना एकत्र करून अनुसूचित जाती / अनुसूचित जमाती हा एक एकजिनसी वर्ग तयार करण्यात आला. या वर्गातील प्रत्येक व्यक्ती, कायद्यापुढे समान न्यायाचा हक्कदार (अनुच्छेद 14) अस्पृश्यतेपासून पूर्ण संरक्षणाचा हक्कदार (अनुच्छेद 17) अनुसूचित जाती/जमातीस आरक्षण केवळ सामाजिक विषमतेच्या व अस्पृश्यतेच्या निकषावर दिले आहे. त्यामुळे त्यांच्यावर क्रिमीलेयरची अट लागूच होऊ शकत नाही. क्रिमीलेयरचा तर्क अनुसूचित जातींसाठी असंवैधानिक इंद्रा साहनी प्रकरणात ओबीसी प्रवर्गासाठी आर्थिक व शैक्षणिक निकषांवर क्रिमीलेयर लागू करण्यात आला. परंतु, अनुसूचित जाती/जमाती इतर मागास वर्ग (OBC) आरक्षणाचा आधार - सामाजिक विषमता/अस्पृश्यता आरक्षणाचा आधार - आर्थिक व शैक्षणिक पिछाडी सामाजिक स्तर आजही अपरिवर्तित सामाजिक स्तर तुलनेने रूपांतरित क्रिमीलेयर लागू होत नाही. क्रिमीलेयर लागू अनुसूचित जातीचा व्यक्ती आर्थिकदृष्ट्या सक्षम किंवा उच्चशिक्षित झाला तरी तो सामाजिकदृष्ट्या अधःपातितच समजला जातो. धार्मिक पीठ, सामाजिक स्वीकार, विवाह, घरभाडे, व्यवसाय,

शिक्षण, सेवाक्षेत्र, आजही जातीयतेच्या अडचणी कायम आहेत.

सरन्यायाधीश भुषण गवई यांचे विधान, ‘संविधानपर नाही. आंध्र प्रदेशातील एका कार्यक्रमात मा. सरन्यायाधीश भुषण गवई यांनी असे विधान केले की, ‘IAS अधिकाऱ्यांच्या मुलांची आणि गरीब शेतमजुरांच्या मुलांची परिस्थिती सारखी कशी मानेन? त्यामुळे क्रिमीलेयरचा सिद्धांत अनुसूचित जातींसाठीही लागू व्हावा.’ हे विधान संविधानाच्या तत्त्वांशी विसंगत आहे. कारण, 1. अनुसूचित जातींना मिळणारे आरक्षण ‘सामाजिक विषमतेवर’ असून ‘आर्थिक निकषांवर’ नाही. 2. स्पर्धा अनुसूचित जातीच्या व्यक्तींमध्ये नाही, खुल्या वर्गातील उमेदवारांशी असते. 3. गरीबी-श्रीमंती नव्हे, जात हीच त्यांच्या प्रगतीतील मुख्य अडथळा आहे. खासगोबदारी म्हणजे, राजकीय आरक्षणाने श्रीमंत झालेल्या नेत्यांवर मात्र क्रिमीलेयर लागू करण्याबाबत एकही टिप्पणी केली जात नाही. तर सर्वाधिक निशाणा फक्त नोकरी व शिक्षणातील आरक्षणावर साधला जातो.

ॲड. किशोर कांबळे
मो. 9969221874

अनुसूचित जातींची वास्तविक परिस्थिती :- खाजगी क्षेत्रात आरक्षण नाही. योग्य उमेदवारांनाही नकार. स्पर्धा परीक्षेत मुलाखतीत जात पाहून कमी गुण देण्याची प्रवृत्ती. मेरिटमध्ये आलेल्या उमेदवारांना देखील खुल्या वर्गात न घेता आरक्षण कोट्यात ढकलले जाते.

30टक्के लोकसंख्या असूनही क्लास 1 सेवेत प्रतिनिधित्व 4टक्के पेक्षा कमी. 2014 नंतरच्या खाजगीकरण धोरणामुळे आरक्षणाचा प्रत्यक्ष लाभ कमी.

आरक्षण म्हणजे उपकार नव्हे - संविधानिक हक्क :- आरक्षण हा दान, उपकार किंवा मेहरबानीचा विषय नसून संविधानाचा न्याय्य हक्क आहे. ज्याची जितकी लोकसंख्या - तितकी राज्यकारभारातील भागीदारी हा न्याय्य तत्त्वज्ञान जगभर मान्य आहे. म्हणून अनुसूचित जाती/जमातीमध्ये उपविभागीकरण करणे असंवैधानिक आहे. क्रिमी लेयर लागू करणे म्हणजे संविधान निर्मात्यांच्या उद्देशाला छेद देणे होय. लोकशाही टिकण्यासाठी संविधानाचे अनुपालन प्रामाणिकपणे होणे आवश्यक आहे. संविधान हे केवळ ग्रंथ नसून मानवी मूल्यांचे रक्षण करणारी राष्ट्रीय प्रतिज्ञा आहे. अनुसूचित जाती/जमातींवर क्रिमीलेयरची अट लागू करणे, उपवर्गीकरण करणे किंवा आरक्षणाचा मूलाधार बदलणे हे संविधानविरोधी, सामाजिक वास्तवविरोधी न्यायाच्या मूलभूत तत्वांविरोधी संविधानाचे संवर्धन, सामाजिक न्याय आणि प्रजातांत्रिक लोकशाहीचे रक्षण करणे. ही सर्व भारतीयांची सामूहिक जबाबदारी आहे. ■ ■

गाव हा विश्वाचा नकाशा, मतदान लोकशाहीचा आत्मा !

लोकसभा असो किंवा विधानसभा, निवडणुकांमधून निवडले जाणारे जनप्रतिनिधी थेट सर्वसामान्यांच्या दैनंदिन जीवनाशी जोडलेले नसतात. पण ग्रामपंचायत, नगरपरिषद, नगरपालिका, महानगरपालिका यांचा नागरिकांच्या जीवनाशी थेट आणि जिव्हाळ्याचा संबंध असतो. म्हणूनच लोकशाहीतील या निवडणुकांना अपार महत्त्व आहे.

दुर्दैवाने, या निवडणुका अनेकदा जात-पोटजाती, धर्म-पंथ यांच्या आहारी जातात आणि मानवी द्वेषाच्या भिंती उभारतात. यावर्षी अनेक ठिकाणी सरपंच, नगरपरिषद/पालिका अध्यक्ष यांची थेट जनतेतून निवड झाली जात आहे. 73 व्या घटनादुरुस्तीने ग्रामसभा व वार्डसभा यांना मोठे अधिकार प्रदान केले आहेत. न्यायव्यवस्थेपेक्षाही ग्रामसभेला ‘सुप्रीम बॉडी’ मानले गेले असून, तिच्या निर्णयाला कायद्याने अधिकार दिले आहेत. परंतु, राजकारण्यांनी या लोकशाहीच्या आधारस्तंभाला स्वतःच्या स्वार्थासाठी दुय्यम स्थान दिले आहे. सरपंच व ग्रामसेवक अनेकदा आपसी हितसंबंधांनुसार निर्णय घेतात आणि ते ग्रामसभेत मंजूर झाल्याचे दाखवले जाते.

भारतीय संविधानाने नागरिकांना दिलेली सर्वात मोठी ताकद - मताधिकार. जगातील सर्वात बलाढ्य देश अमेरिकेत महिलांना मताधिकार मिळण्यासाठी शेकडो वर्षे संघर्ष करावा लागला; पण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या दूरदृष्टीमुळे भारतीय महिलांना पुरुषांसोबत समान हक्काने मताधिकार प्राप्त झाला. पण आजही भारतीय जनतेला ‘मत’ या हक्काचे खरे मूल्य कळलेले नाही. शिक्षणाच्या पदव्या मिरवणारे, देशभक्तीचे भाषण करणारे, राजकारण्यांवर टीका करणारे अनेक जण मतदान मात्र करत नाहीत आणि कारण? ‘सगळे उमेदवार वाईटच आहेत,’ असे लोक राष्ट्रद्रोह्यांप्रमाणे वागतात असे म्हणणे चुकीचे नाही; अशांना सर्व शासकीय सवलतींपासून वंचित करण्याची गरज आहे. ‘स्थानीय स्वराज्य संस्था’ हा शब्द खऱ्या अर्थाने किती जणांच्या लक्षात आला? 75 वर्ष स्वातंत्र्याला आणि 75 वर्ष संविधानाला पूर्ण होत असताना आपण देशातील नागरिक म्हणून स्वतःला कितपत सिद्ध केले?

ग्रामीण भागातल्या मुलांचे शिक्षण ‘खिचडी खाण्याच्या मोहिमेत’ संपले. गणवेश भीक म्हणून, पुस्तके मोफत, दोन शिक्षक चार वर्ग, सुट्यांचा डोंगर. ग्रामराजकारणात अडकलेले शिक्षक आणि बेफिकीर पालक शिक्षणाची वाट लावतात. तर गावातील चिल्लर पुढारी विकासासाठी नाही तर धार्मिक स्थळांच्या डौलात वाढ करण्यासाठी धडपडतात. आज खाजगी शाळांची झपाट्याने वाढ, प्रचंड फी, कपड-जोडे-पुस्तके शाळेतूनच विक्री, शिक्षण व्यापार झाले. मग ‘विकसित भारत’ कसा घडणार?

जनक्रांतीच्या पाऊलवाटा

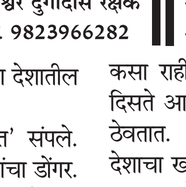

ज्ञानेश्वर दुर्गादास रक्षक
मो. 9823966282

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज ग्रामगीतेत ‘देवदर्शन’ अध्यायात म्हणतात –

प्रथम पाया मानव-वर्तन । यास करावे उत्तम जतन ।
गाव करावे सर्वांगपूर्ण । आदर्श चित्र विश्वाचे ॥48॥
गाव हा विश्वाचा नकाशा । गावावरून देशाची परीक्षा ।
गावचि भंगता अवदशा । येईल देशा ॥49॥

राष्ट्रसंतांनी 1955 मध्ये लिहिलेल्या शब्दांतील काळजी आजही तितकीच खरी वाटते. गावात एकोप्याचे राज्य नसेल तर देश सुंदर कसा राहील? आज निवडणुकांच्या नावावर गाव जाती-धर्मात फाटलेले दिसते आणि पुढारी ‘विश्वगुरू’च्या गप्पा मारत जनतेला स्वप्नांच्या दुनियेत ठेवतात.

देशाचा खरा मालक असलेला सामान्य नागरिक स्वतःच्या हक्कांची जाणीव नसल्यामुळे शासकीय योजनांच्या नावावर अवलंबित्वाची सवय लावून घेतो. घरकुल मोफत, शौचालय मोफत, धान्य मोफत, खात्यावर पैसे आणि लोकशाहीचा मालक खुश!

शिक्षण व आरोग्य हे विनामूल्य असावे. हा भारतीयांचा संविधानिक हक्क आहे. पण त्याऐवजी लाचार समाज तयार करण्याचे षडयंत्र चालू आहे. सरकारी रुग्णालये रिकामी, खाजगी दवाखान्यात गर्दी आणि यावर सामाजिक लाजही नाही.

मित्रांनो, गावपातळीवरील निवडणुका या खऱ्या अर्थाने आपल्या जीवनावर सर्वाधिक परिणाम करणाऱ्या आहेत. राष्ट्रसंत ग्रामगीतेत म्हणतात –

जनतंत्राचा हा काळ । शक्ति लोकाअंगीच सकळ ।
जनतेच्या निश्चयाचे बळ । साम्राज्यासहि नमवू शके ॥14॥(ग्रा.अ.11)
ग्रामसुधारणेचा मूलमंत्र । सज्जनांनी व्हावे एकत्र ।
संघटना हेचि शक्तीचे सूत्र । ग्रामराज्य निर्माण करी ॥17॥(ग्रा.अ.11)

पण सज्जन लोक निष्क्रीय आणि गुंड प्रवृत्ती राजकारणात सक्रिय म्हणून भ्रष्टाचार आता शिष्टाचार झाला आहे. मंदिर दर्शनापासून शाळेतील प्रवेश, उपचारापासून शासकीय कामापर्यंत भ्रष्ट मार्गाने कामे करवून घेणे हेच प्रतिष्ठेचे झाले आहे.

लोकप्रतिनिधी कसा असावा याचा संदेश राष्ट्रसंत देतात –

उत्तमाचाचि संग्रह करावा । वाईटाचा निषेध करावा ।
जराहि पनपू न द्यावा । वृक्ष वाईटाचा ॥30॥(ग्रा.अ.11)
अहो! पुढारीपण कशाला? सेवा गावाची करावयाला.
मग सेवेची कसोटी लावा की आपुला,
समजेल पुढारी कोण तो ॥69॥(ग्रा.अ.10)
कोण नीतीने असे चांगला? पक्षपात न आवडे कोणाला?
छद्मासि नसे लाजीम झाला । गावनिधीच्या ॥72॥(ग्रा.अ.10)
ज्याने केले असेल उत्तम ग्राम अथवा समुदायाचे आदर्श काम
तोच बोलण्याचा अधिकारी उत्तम समजतो आम्ही ॥84॥(ग्रा.अ.10)

म्हणून मित्रांनो, मतदानाचा हक्क नक्की पार पाडा. विचारपूर्वक, सजगतेने, गावाच्या आणि भावी पिढ्यांच्या हितासाठी आणि ज्यांना नेतृत्व करायचे आहे त्यांच्यासाठी राष्ट्रसंतांचा स्पष्ट इशारा –

पुढारीपण सेवनेच मिळे । हेच बोलावे मिळोनि सगळे ।
तेथे पक्षबाजीचे चाळे वाढोचि न द्यावे ॥93॥(ग्रा.अ.10)
मत हे दुधारी तलवार । उपयोग न केला बरोबर ।
तरि आपलाच उलटतो वार । आपणावर शेवटी ॥96॥(ग्रा.अ.10)

एका संताने भारतीय लोकशाहीचे इतके बारकावे सांगून आपल्याला सावध केले आहेत. आता आपण कोणता बोध घ्यायचा, हे आपणच ठरवायचे आहे. ■ ■

सर्व विरोधी पक्ष व संघटना एकत्र येणे काळाची गरज आहे

एम.एस. जांभुळे
मो. 9767794207

या महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात न्यू यॉर्क येथे महानगर पालिका ची निवडणूक झाली . एक मजूर तरुण जोहर यांनी येथील प्रस्थापित वेवस्थे विरूद्ध न्यू यॉर्क येथील मजूर व इतर लोकांना महागाई व जीवन आवश्यक वास्तूच्या महागाई विरोधात जागृत केले आणि राजकीय सत्ता हातात घेतली. तो मेयर म्हणून निवडून आला. त्याला इतर विरोधी पक्षांनी मदत केली. असा प्रयोग नागपूर मध्य केल्यास व महाराष्ट राज्यात केल्यास राजकीय सत्ता बदलायला वेळ लागणार नाही. आपण भूतकाळ विसरून सर्व विरोधी पक्षांच्या सोबत मैत्री करणे सध्याच्या काळात आवश्यक आहे. आपल्या समोर बिहार चे उदाहरण आहे.श्वड्डरूचा जर घोळ आहे तर सर्वांनी मिळून त्याचा विरोध केला पाहिजे. त्याला टेक्निकली पृह करून दाखवायला पाहिजे. निवडणुकी वेळी विरोधी पक्षनेते किंवा कार्यकर्ते यांनी श्वड्ढह मशीन चे पूर्वी व नंतर परीक्षण करून घ्यायला पाहिजे. लहान लहान संघटने च्या विरोधाने किंवा आंदोलनांनी काहीही होत नाही हे स्पष्ट झाले आहे.नागपूर, मुंबई, दिल्ली इत्यादी ठिकाणी आपण आंदोलन केले पण काय निकाल लागला आपल्याला माहीत आहे. सतधारी पक्षा कडे सर्वच आहे. सर्वोच न्यायालय, उच्च न्यायालय, जिल्हा न्यायालय , पोलीस विभाग, रेव्हेन्यू, कृषी, शिक्षण, समाज कल्याण हे सर्वही आहेत. त्यामुळे त्यांची मन स्थिती कोणाचेही ऐकायला पाहिजे अशी नाही. याचा मनपूर्वक सर्व विरोधी पक्ष, संघटना आणि जनतेनी विचार करावा. तुमचे आंदोलन, मोर्चा, सभा सर्व एकत्र कसे येतील यावर होणे आवश्यक आहे.जात, पात, धर्म विसरून संघटित लढा दिल्यास सत्ता बदलू शकते. ■ ■

“ माणसाची खरी ओळख त्याच्या अंत:करणाच्या नम्रतेने होते... ”

कामगारांचे हक्क हिरावून घेणारा क्रूर हुकूमशहा

2014 साली देशात भाजपप्रणीत राष्ट्रीय लोकशाही आघाडीचे सरकार सत्तेवर आले आणि त्यांनी प्रधानमंत्री म्हणून नरेंद्र मोदी यांची निवड केली. त्यावेळी त्यांनी अस्तित्वात असलेल्या कामगार कायद्यात सुधारणा करण्याची घोषणा केली, तेंव्हाच देशातील तमाम कामगार - यूनियन संघटनांच्या नेत्यांच्या, पदाधिकाऱ्यांच्या आणि कष्टकरी, कामगार वर्गाच्या हे लक्षात आले होते की, माकडाच्या हातात कोलीत गेले आहे आणि आता तो विध्वंस केल्याशिवाय गप्प बसणार नाही. पुढे ही भिती खरी ठरली. अखेर मोदी सरकारने तब्बल 44 कामगार कायदे मोडीत काढून केवळ 4 श्रम संहिता - लेबर कोड बनवले. ते फक्त मूठभर धनदांड्ग्यांचे लाड जतन करण्यासाठी आणि तमाम देशवासी कामगारांचे हक्क आणि आधिकार हिरावून घेण्यासाठीच. याच उद्देशाने त्यांनी 21 नोव्हेंबर 2025 पासून अंमलबजावणीलाही सुरूवात केली. त्या चार श्रमिक विरोधी संहिता खालीलप्रमाणे 1) वेतन संहिता 2019, 2) औद्योगिक संबंध संहिता 2020, 3) सामाजिक सुरक्षा संहिता 2020 आणि 4) व्यवसायिक सुरक्षा, आरोग्य आणि कामाच्या परिस्थिती संहिता 2020.

या संहितेमूळे आता 1) बाल श्रम गुन्हा ठरणार नाही. 2) ठेकेदारी प्रथा बेकायदेशीर ठरणार नाही. 3) बोनस कायदा संपुष्टात आला. 4) आठ घंटे कामाच्या आधिकारासह ओव्हर टाईमच्या पगाराचा आधिकार देखील संपुष्टात आला. 5) महिलांना रात्रपाळीत असुरक्षित स्थितीत कामास परवानगी दिली. 6) कंपनी मालकांना आपल्या मर्जीतील लोकांची यूनियन बनवून कामगारांचे शोषण करण्यास मूभा दिली आणि संघटना स्थापन करण्याच्या आपल्या संविधानातील अनुच्छेद 19 (1) (ग) नुसार अधिसंघ व संघ बनविण्याच्या मूलभूत हक्कासह अनुच्छेद 21 नुसार व्यक्तीस तिचे जिवीत किंवा व्यक्तिगत स्वातंत्र्य यापासून वंचित केले जाणार नाही, या ही मूलभूत हक्काला डावलण्यात आले. 7) ज्या कंपनीत तिनशे कामगारांपेक्षा संख्येने कमी कामगार काम करतात, तिथे कंपनी मालकाला असे आधिकार बहाल केले की, ते सरकारला न विचारता कामगाराला कामावरून काढून टाकणार. येथे कामगारांच्या हक्काची ‘स्टँडींग ऑर्डरची’ व्यवस्था संपुष्टात आली. 8) जिथे विस कामगारांपेक्षा कमी कामगार काम करीत असतील तिथे बोनस भेटणार नाही. 9) या संहितेने ‘परफॉर्मन्सच्या’ आडून कंपनी मालकाला हे आधिकार प्राप्त झाले आहेत की, ते कोणालाही नोकरीवरून काढू शकतात. 10) कॉन्ट्रॅक्ट लेबर कायदा हा पन्नास पेक्षा जास्त कामगार असलेल्या ठेकेदारांनाच बंधनकारक करण्यात आला. यामुळे 49 कामगार असलेल्या ठेकेदाराला लायसन्स घेणे ही अट राहीली नाही. यासह प्रिन्सिपल एम्प्लॉयरची भूमिकाही संपुष्टात आली आहे. तो ठेकेदार मनमर्जीपणे कामगारांचे शोषण करणारच. 11) युनियन संघटीत करणे आणि नोंदणी करणे, ही बाब सुद्धा आता अशक्य होणार आहे. 12) ‘फिक्स टर्म कॉन्ट्रॅक्ट’ ही कल्पना संहितेत टाकण्यात आली आहे. जसे इतर राष्ट्रात ठराविक कामगार, ठराविक मुदतीसाठी कामाला जातात आणि मुदत संपल्यावर परत येतात, तो प्रकार इथे लागू करून कायमस्वरूपी नोकर भरती या तत्त्वाला, कामगारांच्या हक्काला छेद दिला. ‘काम कायमस्वरूपी, परंतू कामगार कायमस्वरूपी नाहीत.’ हि ती संहिता आहे जी कामगाराच्या आयुष्याला आणि भविष्याला छळणारी आहे. 13) या संहितेनुसार कंपनी मालकाला ‘हायर अ‍ॅण्ड फायरचे’ आधिकार देऊन कामगाराला ‘केव्हाही नेमा आणि केव्हाही काढा,’ असे धक्कातंत्री आधिकार बहाल करण्यात आले आहेत. 14) ‘यूज अ‍ॅण्ड थ्रो’ वापरा आणि फेका या अतिशय संतापजनक मानसिकत्वावर श्रमाची किंमत ठरवली जाणार आहे. 15) ‘इझी ऑफ डूइंग बिझनेस’ चा अर्थ आता नवीन संहितेने ‘इझी टू किल एम्प्लॉइज’ असा सिद्ध होणार आहे. अशा अनेक बेकायदेशीर, कंपनी मालकाच्या हिताच्या आणि मनमर्जीच्या गोष्टींचा या चार संहितेत समावेश करण्यात आला असल्याने या चारही संहिता रद्द कराव्यात, ही कामगार - कर्मचारी संघटनेच्या संयुक्त कृती समितीची प्रमुख मागणी आहे. तसेच या आधीचे सर्व कामगार कायदे अबाधित ठेवावेत, अशी ही समातीची मागणी आहे. कारण आधीचे कामगार कायदे हे स्वातंत्र्याच्या मौलिक विचार चळवळीतून निर्माण झालेले आहेत. मानवीय मूल्यांचा त्यात अंतर्भाव आहे. त्यात कालानुरूप आणखी काही सुधारणा करायच्या असतील तर त्या निश्चितच कराव्यात. पण त्या वर्तमानातील कामगारांचे हक्क आणि मानवीय आधिकार लक्षात घेऊनच कराव्यात. त्या भांडवलदारांचे हित बघून करता कामा नये आणि कामगारांच्या हक्कांवर गदा आणता कामा नये.

अ‍ॅड. सुभाष सावंगीकर
मो. 9325209492

या चारही संहिता म्हणजे 1) मोदी सरकारचे कामगारांना गुलाम बनवण्याचे षड्यंत्र आहे. 2) कामगारांना त्यांच्या कायदेशीर मौलिक हक्क आधिकारापासून वंचित ठेवण्याचा डाव आहे. 3) मोदीच्या धनाढ्य मित्रांना आणखी धनाढ्य करण्यासाठीच सरकारने उचललेले हे पाऊल आहे. 4) या चारही संहिता कामगार संघटनांना विचारात न घेता आणि कोणतीही संसदीय कार्यवाही पूर्ण न करताच मनमर्जीने गुपचूप पास केलेल्या आहेत. म्हणून या चारही संहिता रद्द करणेच योग्य आहेत. 5) समान कामाला समान दाम या तत्त्वाचा आधार पूर्वी संघटना घ्यायच्या आणि संघर्ष करायच्या. आता हे तत्व फक्त स्त्री आणि पुरुष यांची कामे जर समान असतील तरच पगारात भेदभाव करता येणार नाही. एवढ्यापुरतेच मर्यादित केले आहे. 6) नवीन संहितेनुसार संपावर जाण्याचा कामगारांचा संविधानिक हक्क संपुष्टात आणला आहे. त्यासाठी कामगार संघटनेने संपावर जाणारी नोटीस देणे बंधनकारक केले आहे. मग सरकार बोर्डामार्फत मध्यस्थी करणार. एकदा का मध्यस्थीचे प्रकरण सुरू झाले की, संप करण्यावर बंदी. पुढे कोर्टापर्यंतच्या कार्यवाही दरम्यान देखील बंदी असणार आहे. 7) एखाद्या मालकाने बेकायदेशीर टाळेबंदी केली तर त्याच्या कंपनीचे रजिस्ट्रेशन रद्द करण्याची तरतूद संहितेत केली नाही. परंतू कामगार संघटनेची किंवा यूनियनची नोंदणी रद्द करण्यासाठीची तरतूदी मात्र केल्या आहेत. 8) सरकारी कंपन्यांचे खाजगीकरण करून, त्या गहाण टाकून किंवा त्या भाड्याने देऊन, किंवा दलाल मित्रांना विकून सरकार म्हणून जबाबदारी झटकण्यासाठीच अशा संहिता बनवल्या यावर कामगार ठाम आहेत. मोदी सरकारचा हा देशाप्रती विश्वासघातच आहे. 9) जागतिक पातळीवरील भांडवलदारांना येथील जमीन, वीज, पाणी ई. सुविधा अत्यंत अल्प दरात उपलब्ध करून देऊन देशाच्या शोषणाचा कट मोदी सरकारने रचला आहे. 10) उद्या श्रमधिष्ठीत सर्व योजना मोडीत काढून, भांडवलदार दलाल मित्रांच्या दयेवर देश चालावा, अशीच मोदी सरकारची मनिषा आहे. जी लोकशाही स्वातंत्र्य मूल्यांप्रती, कामगार नागरिकांच्या मौलिक हक्क आधिकारांप्रती धोकाधडीची आहे. 11) या संहितेमूळे कामगारांच्या हाताला कामाची शाश्वती उरली नाही. म्हणून याचे विपरीत परिणाम त्यांच्या उपासमारीत वाढ, गरीबीत वाढ, बेरोजगारीत वाढ करणारे आहेत. शेतकऱ्यांसारख्या आत्महत्येस प्रवृत्त करणारे आहेत. कामगारांची मुले, बाळे यांच्या आयुष्याची आणि भविष्याची आणि स्वप्नांची राखरांगोळी करणारे आहेत. त्यांचे भरण, पोषण, शिक्षण, आरोग्य छिनून घेणारे आहेत. म्हणून 12) केरळ, पश्चिम बंगाल, कर्नाटक, पंजाब ई. राज्यात मोदी सरकारच्या या कामगार विरोधी चार ही संहिता आम्ही लागू करणार नाहीत, अशी भिमगर्जना करत त्यांनी जाहीर भूमिका घेतली आहे. अशी भूमिका महाराष्ट्र सरकारने सुद्धा घेतली पाहीजे, अशी कामगार - कर्मचारी संघटना संयुक्त कृती समितीची मागणी आहे. अशीच झळ पुढे हळूहळू आरोग्य, शिक्षण, बँकिंग, विद्यार्थी, शेतकरी ई. क्षेत्राला पण बसणार आहे. हे सर्वजण ‘आज सुपात तर उद्या जात्यात’ एवढ्याच फरकाने दूर आहेत. केंद्र सरकारचे शेतकरी विरोधी तिन काळे कायदे नुकतेच पंजाब, हरियाणा, राजस्थान, उत्तर प्रदेश ई. राज्यातील जाबांज शेतकऱ्यांच्या एकजूटीने मोदी सरकारला मागे घ्यायला भाग पाडले. त्या आंदोलनाला महाराष्ट्रासह डाव्या पुरोगामी, परिवर्तनशील, संविधानवादी, विज्ञानवादी लोकशाहीवादी, समाजवादी ई. संस्था संघटनांनी साथ दिली होती. तसे आता या चार काळ्या कामगार विरोधी संहिता मागे घेण्यासाठी देशभरातील असंघटित क्षेत्रातील कामगारांनी, कष्टकऱ्यांनी तसेच संघटीत क्षेत्रातील कर्मचाऱ्यांनी व अन्य क्षेत्रातील नागरिकांनी एकजूट दाखवून मोदी सरकारला या संहिता मागे घेण्यास भाग पाडायचे आहे. त्याचबरोबर जनसुरक्षेच्या नावाखाली महाराष्ट्र सरकारने आमचे भाषण व अभिव्यक्तीस्वातंत्र्याची, शांततेने व विनाशस्त्र एकत्र जमण्याची गळचेपी केली आहे. हा लादलेला जनविरोधी कायदा सुद्धा जनतेच्या संविधानिक स्वातंत्र्य, हक्क आणि आधिकारांवर गदा आणणारा आहे. त्यालाही आपल्याला एकजूट करून हाणून पाडायचे आहे. देशातील सर्व कामगार - कर्मचारी संघटनांनी एकजूट दाखवत कामगार विरोधी संहिताना विरोध करणे सुरू केले आहे आणि या लढाईचा एक भाग म्हणून 26 नोव्हेंबर 2025 रोजी भारतीय संविधान सभेने स्विकृत केलेल्या संविधान दिनी संपूर्ण देशभर मोर्चे, निदर्शने, धरणे, उपोषणासारखी आंदोलने करून प्रधानमंत्री, राष्ट्रपती यांना शासकीय आधिकाऱ्यांमार्फत निवेदने दिली आहेत. परंतू मला असे वाटतेय की, आंदोलनकर्त्यांनी यावरच न थांबता देशभरात ‘जेलभरोचा कॉल द्यावा’ आणि या चार कामगार विरोधी काळ्या संहिता रद्द करण्यास मोदी सरकारला भाग पाडावे. त्यासाठी प्रत्येकाने आपापल्या गाव - शहरातील कामगारांमधे, कष्टकऱ्यांमधे, शेतकरी, शेतमजूरांमधे, बेरोजगार आणि जनतेमधे जाऊन त्यांचे जनजागरण करून भरभक्कम एकजूट करून, जनचळवळीद्वारे रस्त्यावर उतरून, लोकशाही आणि शांततामय मार्गाने जेलभरो केला पाहीजे आणि मोदी सरकार जोपर्यंत या चार ही संहिता रद्द करीत नाही, तोपर्यंत समिती शांत बसणार नाही, असा सज्जड दम शासनाला भरला पाहीजे. हाच संदेश आणि हाच निर्धार आपण आता केला पाहीजे. लढेंगे जितेंगे. ■ ■

अनंतायन

अ‍ॅड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

किंमत शून्य

मुले कमावती झाली. ते ही निवृत्त झाले. एके दिवशी ते आपल्या पत्नीला म्हणाले ‘पुर्वी मुले आपल्याला किती मान द्यायचे. आपला शब्द त्यांच्यासाठी जणू प्रमाण होता. आज ना आपल्याला किंमत आहे ना आपल्या शब्दांना’ पत्नी म्हणाली हा सर्व काळाचा महिमा आहे. महत्व माणसाच्या शब्दांना नसते तर ते त्या-त्या वेळेला असते. कोणत्याही व्यक्तीची किंमत तोपर्यंतच असते जोपर्यंत त्याची समोरच्याला गरज असते. जोवर घोडा शर्यतीत धावत असतो तोवर त्याला चणे महाग वाटत नाहीत. आयुष्य हे औषधासारखे आहे. एकेकाळी जीवनावश्यक असलेले औषध एक तर आजार बरा झाल्यावर कवडीमोलाचे ठरते. किंवा त्याची एक्सपायरी डेट झाली तरी किंमत शून्य. आपण आता फ्यूज गेलेल्या बल्बसारखे आहोत. जोवर प्रकाश देता आला तोवर देत आलो. आता आपले कार्य संपले. किंमतही संपली. असलेल्या परिस्थितीला सामोरे जाणे ह्यालाच संसार असे म्हणतात. ■ ■

बहुजन सौरभ

महात्मा फुले यांच्या संकल्पनेतील विश्वकुटूंब

क्रांतीसूर्य महात्मा फुले यांचा 28 नोव्हेंबर आणि प्रज्ञासूर्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा 6 डिसेंबर महा परिनिर्वाण दिनीं त्यांना अभिवादन करण्यासाठी स्वतःचा फोटो टाकून बॅनर लावण्याची कार्यकर्त्यांमध्ये नुसती स्पर्धा लागलेली दिसते. या क्रांतिकारकांना नुसते अभिवादन करून जबाबदारी संपत नाही, तर खरी जबाबदारी सुरू होते. कारण जातीभेद, लिंगभेद, बेरोजगारी, गरिबी आणि धर्माच्या नावाखाली विभागलेल्या लोकांना एकत्रितपणे बांधून ठेवण्या साठी संविधान शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी धर्मनिरपेक्ष लोकशाहीसाठी संविधान दिले. त्याची प्रामाणिकपणे अंमलबजावणी व्हावी सर्वांची इच्छा होती. धर्मनिरपेक्ष लोकशाहीत भारताचे पहिले राष्ट्रपती डॉ. राजेंद्र प्रसाद यांनी सोमनाथ मंदिर पुनर्निर्माण उद्घघाटनला जावू नये असे प्रधानमंत्री पंडित नेहरूंनी लेखी पत्र लिहिले. परंतु संविधान मधील धर्म स्वातंत्र्य आणि अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य याचा आधार घेत राज्यकर्त्यांचे धर्म निरपेक्ष लोकशाही तत्वाला बागल देवून राष्ट्रपतीं डॉ. राजेंद्र प्रसाद सोमनाथ मंदिर पुनर्निर्माण उद्घघाटनला गेले.

सत्ताधारी आणि विरोधी पक्षांनी सार्वजनिक धार्मिक कार्यक्रमास स्वयं मर्यादा घालण्याची स्वातंत्र्यापासून परंपरा राखली असती तर आज देशात धार्मिक राजकीय अत्याचार वाढला नसता? माणूस धर्मासाठी की धर्म माणसासाठी या प्रश्नाचे उत्तर शोधण्यास अडाणी सोडा. पण शिकलेली उच्च शिक्षित माणसे देखील तयार नाहीत.

नाही. माझाच धर्म श्रेष्ठ म्हणणारासाठी साने गुरुजींची कविता समर्पक आहे. आचार्य अत्रे यांनी आपल्या महात्मा जोतिबा फुले या सिनेमात हे काव्य जाणीवपूर्वक घेतले आहे की,

खरा तो एकची धर्म, जगाला प्रेम अर्पावे।।
कुणा ना व्यर्थ शिणवावे
कुणा ना व्यर्थ हिणवावे
समस्ता बंधु मानावे। जगाला प्रेम अर्पावे।।

खरा तो एकची धर्म ही कविता आठवण्याचे कारण म्हणजे पेपरला एक बातमी वाचण्यात आली. त्यात शब्द असे होते की, ‘माझ्या भावाचे नाव मोईन आहे अन् माझे विक्रांत. तुम्हाला माझ्या भावाचे नाव ऐकून आश्चर्य वाटले असेल. त्याने इस्लाम धर्म स्वीकारला आहे अन् माझ्या कुटुंबाच्या परवानगीनेच त्याने धर्मपरिवर्तन केले आहे. माझ्या घरच्यांनी याबाबतीत कधीच आडकाठी केली नाही. त्याने वयाच्या 17 व्या वर्षी इस्लाम धर्म स्वीकारला. माझी आई जन्माने शीख आहे तर वडील चर्चमध्ये जाऊन प्रार्थना करणारे ख्रिश्चन आहेत. माझे नातेवाईक माझ्या वडिलांना नेहमीच विचारायचे की तुम्ही तुमच्या मुलाला धर्म बदलूच कसा दिला? त्यावर माझे वडील त्यांना चोख उत्तर द्यायचे की, ‘तो माझा मुलगा आहे आणि तो केवळ मला उत्तर द्यायला बांधील आहे अन् त्याला त्याच्या आयुष्यात कोणताही निर्णय घ्यायचे स्वातंत्र्य आहे.’ वडिलांच्या अभिव्यक्ती स्वातंत्र्यमुळे माझ्या विचारांत देखील बराच मोठा फरक पडला, हे शब्द आहेत. 12th fail’ चित्रपटामुळे प्रसिद्ध झालेला बॉलिवूड अभिनेता विक्रांत मेस्सी याचे, चार धर्माचे एक कुटूंब म्हणजे विश्वकुटूंबच आहे. हिंदू - मुस्लिम वाद निर्माण करून जगातील सर्व धर्म आणि जाती असलेल्या देशाला युद्धाच्या खाईत लुटणाऱ्या धर्मवेड्या राज्यकर्त्यांनी विक्रांत मेस्सी कुटुंबाचा खरच आदर्श घेण्याची गरज आहे. कारण विक्रांत मेस्सी याचे वडील ख्रिश्चन, आई शीख, भाऊ मुस्लिम आणि स्वतः विक्रांत याची पत्नी शीतल ठाकूर ही हिंदू आहे. अश्या सर्वधर्मसमभाव विश्वकुटूंबाचा आदर्श जगाने घेण्यासारखा आहे. अभिनेता विक्रांत मेस्सी सांगतो की, धार्मिक अध्यात्म त्यातून होणारे वादविवाद, ताणतणाव आणि त्यावर माणुसकी धर्माने केली जाणारी तडजोड ही मी बालपणापासूनच अनुभवत आहे. कारण नित्य नियमाने चर्चमध्ये जाणारे वडील आईच्या सर्व पूजेला बसतात. माझी पत्नी शीतल ठाकूर ही हिंदू असल्याने हिंदूचे सर्व सण आम्ही घरी साजरे करतो. कोणत्याही धर्माचा सण उत्सव पाहिला तर भारतीय संस्कृतीसाठी तितकाच महत्वाचा वाटतो.

कारण आम्ही सर्व मिळून साजरा करतो. तेव्हा स्वतःच्या धर्मापेक्षा मानवता धर्म मोठा वाटतो. प्रत्येकाला स्वतःच्या धर्माचे स्वातंत्र्य असल्यामुळे हे एक विश्वकुटूंब आहे.

क्रांतीसूर्य महात्मा फुले यांनी विश्वकुटूंबची संकल्पना 1891 साली मांडली. तेव्हा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर या प्रज्ञासूर्याचा उदय होत होता.

आनंद म्हस्के
मो. 8652325032

महात्मा फुले यांनी अर्धांगवायूचा झटका आल्यानंतर लुळा पडलेल्या डाव्या हाताने मोठ्या कष्टाने ‘सार्वजनिक सत्य धर्म पुस्तक’ लिहिले. सामाजिक समतेच्या क्रांतीची बीजे पेरलेल्या या पुस्तिकेबद्दल तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी म्हणतात की, ‘जोतिबांच्या विश्व-कुटुंबवादाचा ‘सार्वजनिक सत्य धर्म’ हा जाहीरनामा आहे. या पुस्तिकेत जोतिबांच्या महात्मतेचे तेजोवलय पूर्ण प्रकट झाले आहे. त्यांनी विश्वकुटूंबसाठी सत्य धर्मात आई हिंदू, बाप मुस्लिम, मुलगा ख्रिश्चन, मुलगी बौद्ध, तर भाऊ शीख असे विश्वकुटूंब स्थापित होण्याची अपेक्षा व्यक्त केली होती. असे घडले तर धर्माधर्मात आणि माणसा-माणसात वादविवाद निर्माण होणार नाही की, संघर्षही वाढणार नाही. महात्मा फुले यांनी जाती धर्मात विभागलेल्या आणि अन्यायाने पिचलेल्या लोकांना समान हक्क मिळवून देण्यासाठी सत्यशोधक समाजाची स्थापना केली होती.

धर्म म्हणजे उपजत वृत्ती, धर्म म्हणजे सहज प्रवृत्ती, धर्म म्हणजे संस्कृती, धर्म म्हणजे अंगभूत गुण, धर्म म्हणजे योग्य-अयोग्य मधील फरक आणि धर्म म्हणजे सत्य. असत्य मधील जाणीव, धर्म म्हणजे नित्य सत्य. म्हंटले तर जगातील अंतिम सत्य बुद्ध आहेत. महात्मा फुले म्हणतात, ‘जन्मपत्रिका काढणारा तोच, जन्मपत्रिका समजून सांगणारा तोच, जन्मपत्रिकेत दोष काढणारा तोच आणि सगळ्यात महत्त्वाचे म्हणजे दोषावर उपाय सांगणारा पण तोच वा काय धंदा मांडला आहे राव! हा धंदा त्याच्या ज्ञानावर नसून लोकांच्या अज्ञानावर टिकून आहे. आधी कळस मग पाया असे न होता, आधी पाया मग कळस’ अशा पद्धतीने शिक्षणप्रणाली असावी असा म. फुलेंचा आग्रह होता. परंतु सध्याच्या राज्यकर्त्यांनी रामायण, महाभारतसारख्या धर्मग्रंथाला विशेषत्व देऊन सरळ मनू आणि मनुस्मृतीचे समर्थन केले जाते. संविधान निर्माते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संविधानवर देशाचा राज्यकारभार चालतो. त्याच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा स्वातंत्र्य, समता व बंधुत्व यांच्या पायावर अवघ्या मनुष्यजातीचे एक कुटुंब निर्माण करणे, हेच मनुष्यतत्त्वाचे सर्वोच्च ध्येय होय. सर्व मानव, स्त्री किंवा पुरूष यांचे हक्कसारखे आहेत. मानव किंवा कोणताही मानवसमुदाय यांना दुसऱ्या मानवावर वा समुदायावर स्वामित्व गाजविण्याचा, जबरदस्ती करण्याचा सर्वाधिकार नाही. मानवी स्वभाव, काही लोकांची सत्ता लोलुपता, काही लोकांचे वेडे विचार या सगळ्याची सांगड घालून बघितली तर अगदी रामराज्य येईल आणि सगळे अगदी सुखाने राहतील ही कल्पना फोल आहे. कारण जोपर्यंत माणसांमाणसात फरक आहे, भिन्नता आहे, एक हुशार, एक बलवान, एक शांत, एक भांडकुदळ, एक व्यवहारी, एक भोळा असे आहे तोपर्यंत धर्म, जात, पैसा, कुठल्या ना कुठल्या प्रकाराने आपण भांडणार हे नक्की. त्यासाठी बुद्ध म्हणतात की, ‘माणसाने माणसाशी माणसासारखे वागले तर माणसात वैरच निर्माण होणार नाही.’

महात्मा फुले सत्यवर्तन करणारी व्यक्ती कोणास म्हणावे याबाबत म्हणतात की, सर्वच स्त्री-पुरुषांना जन्मतःच मानवी हक्क आहेत व स्वतंत्र विचार करणे, ते प्रकट करणे याचा प्रत्येकाला हक्क आहे असे जो मानतो, तो सत्यवर्तन करणारा होय! राग लोभ, मोह मद, यापासून अलिप्त रहाणारा सत्यवर्तन करणारा होय. कुटूंब हे आदर्श असेल पाहिजे. महात्मा फुल्यांनी स्वतःच्या मृत्युपत्रात लिहून ठेवले की माझा मुलगा यशवंत हा मॅट्रिक होऊन पदव्या संपादन करण्यासाठी प्रयत्न न करता जर उनाडक्या करीत फिरेल, तर, राहण्यापुरते घर सोडून, त्याचा इस्टेटीतील सर्व वारसाहक्क रद्द करावा व शूद्र समाजातील जो कोणी सर्वात लायक मुलगा असेल त्याला माझ्या मिळकतीची रक्कम देण्यात यावी. परंतु समाजात अशी कुटूंब आहेत की मुले आईवडील याचे जगाने असह्य करून टाकतात तरी अश्या मुलांना पोसत असतात. परंतु महात्मा फुले याच्या संकल्पनेतील विश्वकुटूंब समाज देश आणि जगाचे कल्याण केल्या शिवाय राहणार नाहीत. ■ ■

संविधान सर्व भारतीयांचा गौरव

देशातील प्रत्येक व्यक्तीला केंद्रस्थानी मानून, स्त्री-पुरुष समानता, स्वातंत्र्य, समता, बंधुता आणि न्याय यांची आस धरणाऱ्यांचा प्राण म्हणजे भारतीय संविधान. विचार, अभिव्यक्ती, विश्वास, श्रद्धा आणि उपासना यांचे स्वातंत्र्य बहाल करून संविधानाने मानवी मूल्यांचे संरक्षण केले आणि नागरिकांना सन्मानाने जगण्याची हमी दिली. भारताला सार्वभौम, समाजवादी, धर्मनिरपेक्ष, लोकशाही गणराज्य घडविण्याचा निर्धार ही आपली संवैधानिक प्रतिज्ञा आहे. कार्यकारी मंडळे व नागरिकांचे अधिकार-कर्तव्ये स्पष्ट करणारा हा जगातील सर्वात व्यापक असा लिखित दस्तऐवज आहे. संविधानाने या पायाभूत मुल्यांचे रक्षण करण्याचे महत्कार्य न्यायपालिकेला सोपविले.

संविधानकारांना भारतीय समाजातील वैविध्याची कल्पना स्पष्ट होती. दोन वर्षे, अकरा महिने आणि अठरा दिवसांच्या प्रदीर्घ कालावधीनंतर संविधान सभेने भारतीय राज्यघटना साकारली. संविधानाचा मसुदा तयार करण्याची जबाबदारी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी समर्थपणे पार पाडली, म्हणूनच ते भारतीय संविधानाचे शिल्पकार ठरले. 26 नोव्हेंबर 1949 रोजी संविधान सभेने संविधानास मंजुरी दिली आणि 26 जानेवारी 1950 पासून ते अंमलात आले. 26 नोव्हेंबर ‘संविधान दिन’ आणि 26 जानेवारी ‘गणतंत्र दिन’ म्हणून साजरे करण्यामागे संविधानाचा हा गौरवशाली प्रवास अंतर्भूत आहे. प्रत्येक भारतीयाचा गौरव ग्रंथ म्हणजे भारतीय संविधान. ब्रिटीश राजवटीपूर्वी विविध संस्थानिकांच्या राज्यातील जनता ही ‘प्रजा’ म्हणून ओळखली जात होती. भारतीय संविधानाने राजेशाही संपुष्टात आणून त्या प्रजेला ‘नागरिक’ हा गौरवशाली दर्जा दिला. तरीही आज काही संस्थानिकांचे वंशज स्वतःस ‘राजे’ ही उपाधी लावून बडेजावपणे मिरवतात, जे असंवैधानिक आहे. हजारो वर्षांची गुलामी, वेठबिगारी आणि जातीय दडपशाही संपवून मानवी अधिकार आणि सन्मानाचे जीवन देणारा दस्तऐवज म्हणजे आपली राज्यघटना, हे भारतीयांनी विसरू नये. ‘आम्ही भारताचे लोक’ या शब्दांनी संविधानाची सुरुवात होते, म्हणून संविधान प्रत्येक भारतीयाचा गौरव व सन्मान सिद्ध करते. न्याय, स्वातंत्र्य, समता, बंधुता या आधुनिक वैश्विक मुल्यांवर उभे असलेले संविधान ही आपल्या लोकशाहीची भक्कम पायाभरणी आहे. राष्ट्रध्वज, राष्ट्रगीत आणि संविधान, हे आपल्या अस्मितेचे तीन मानबिंदू आहेत. त्यांच्यावर आघात करणे म्हणजे देशद्रोहच. अशा विकृत मानसिकतेच्या ढोंगी राष्ट्रवाद्यांना भारतीयांनी वेळेवर ओळखले पाहिजे.

होमेश भुजाडे
9422803273

26 फेब्रुवारी 1948 रोजी संविधानाचा पहिला मसुदा ‘गॅझेट ऑफ इंडिया’ मध्ये प्रसिद्ध करून नागरिकांकडून सुचना मागविण्यात आल्या. हजारो भारतीयांनी आपापल्या सूचना पाठविल्या आणि त्यापैकी मोठा भाग स्वीकारण्यात आला. त्यामुळे या संविधान निर्मितीत आपल्या आजी-आजोबांचा प्रत्यक्ष सहभाग आहे. त्यामुळे संविधानाचा अपमान म्हणजे आपला अपमान.

स्वातंत्र्य चळवळीमध्ये लाखो भारतीयांनी तुरुंगवास भोगला, फासावर गेले, रक्त सांडले आणि आयुष्य झिजवले. सामान्यांच्या आशा-आकांक्षांना मूर्तरूप देणारा व त्या बलिदानांचा शाश्वत दस्तऐवज म्हणजे संविधान. त्याचा अपमान म्हणजे शहीदांचा अपमान.

आज राजकीय-प्रशासकीय परिस्थितीत वंचित घटक, आंदोलनकर्ते, पत्रकार, विरोधक आणि सामान्य नागरिक यांना पायदळी तुडवले जात आहे. वैज्ञानिक दृष्टिकोन व विवेकवाद नकळत पायदळी तुडवला जात आहे. अंधश्रद्धा, अवैज्ञानिक प्रवृत्ती, सत्संग-कथावाचक हे व्यापारी उत्पादन झाले आहे. धर्माचा अफू देऊन नागरिकांना भितीग्रस्त व नशेत ठेवण्याचा प्रयत्न सुरू आहे.

संविधानातील अनुच्छेद 51(क) नुसार वैज्ञानिक दृष्टिकोन, मानवतावाद, संशोधनवृत्ती व चिकित्सक विचारसरणी जपणे हे प्रत्येक नागरिकाचे मूलभूत कर्तव्य आहे. तरीही शासनच करदात्यांच्या पैशातून वैदिक विधींना प्रोत्साहन देत असेल तर ते संविधानविरोधीच म्हणावे लागेल.

धर्म, जात, लिंग, वंश, जन्मस्थान यांच्या आधारावर भेदभाव करण्यास संविधान मनाई करते. धार्मिक असणे म्हणजे नैतिक असणे आवश्यक नाही आणि अधार्मिक असणे म्हणजे अनैतिक असणेही नाही. धर्माचे राजकारण हे भारतीय धर्मनिरपेक्षतेसमोरील सर्वात मोठे संकट आहे. आम्ही भारतीय जाती-धर्म-भाषा-प्रदेश अशा सर्व विषमता दूर सारून एकजीव झाल्याशिवाय राष्ट्रीयत्व प्राप्त होणार नाही. लोकशाहीचे चार स्तंभ - कायदे मंडळ, प्रशासन, न्यायपालिका आणि प्रसारमाध्यमे आज ढासळत आहेत. सत्ता-पैसा गठबंधन, निवडणूक आयोगाचे राजकीय अंकुशाखाली येणे, न्यायपालिकेवरील हस्तक्षेपाची चिन्हे आणि प्रसारमाध्यमांची भांडवलदारांकडून चालवली जाणारी गुलामी यामुळे संविधान आणि लोकशाही धोक्यात आहे. सामान्यांचा आवाज दाबला जात आहे, प्रश्न गौण ठरवले जात आहेत. बेरोजगारी, महागाई, सामाजिक-आर्थिक असमानता यांपासून जनतेचे लक्ष विचलित करण्यासाठी धार्मिक उन्माद, मंदिर-मशीद विवाद आणि बनावट राष्ट्रवादाचा बाजार उभा केला जातो.

डॉ. आंबेडकरांनी 25 नोव्हेंबर 1949 रोजी चेतावणी दिली होती, ‘संविधान कितीही चांगले असले तरी ते राबविणारे लोक अयोग्य असतील तर ते संविधान वाईट ठरेल.’ आज या वाक्याचा अर्थ भयावह वास्तव म्हणून समोर उभा आहे. संविधानास ‘विदेशी’, ‘तुकडेजोड’, ‘अस्पृश्याने बनविलेले’ अशी घृणास्पद संबोधने देणारे खरे देशद्रोही आहेत का, याचा विचार प्रत्येक भारतीय नागरिकाने करावा. संविधान आणि लोकशाही वाचवण्यासाठी जो-जो पुढाकार घेईल त्याच्या सोबत ठामपणे उभे राहणे ही खरी देशभक्ती आहे. अन्यथा जगातील सर्वात प्रगल्भ आणि यशस्वी राज्यघटनेवर आधारित लोकशाहीच्या अंताची ही सुरुवात ठरेल. संविधान वाचा, संविधान जपा, संविधान वाचवा - ही काळाची हाक आहे. देशवासीयांना संविधान दिनाच्या अंतःकरणपूर्वक मंगलमय शुभेच्छा! ■ ■

भारतीय संविधान आणि भारताचे लोक

आम्ही भारताचे लोक या वाक्याने सुरवात अगदी संविधानाच्या प्रस्ताविकेत आपल्याला दिसते. तद्नंतर भारताचे एक सार्वभौम समाजवादी धर्म निरपेक्ष लोकशाही गणराज्य घडविण्याचा व त्याच्या सर्व नागरिकास सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक न्याय, विचार, अभिव्यक्ती, विश्वास, श्रद्धा व उपासना यांचे स्वातंत्र्य, दर्जाची व संधीची समानता, याचा अर्थ असा होतो की, आम्ही या देशातील लोकांना न्याय देत असतांना मी ज्या काही धर्माचा असेल, कोणत्याही धर्माचा असो मी धर्माला कधीही पुढे आणणार नाही, धर्म निरपेक्ष तत्वावर समान न्याय देईल. मग तो सामाजिक न्याय असेल, आर्थिक न्याय असेल, या राजनैतिक न्याय असेल, या संदर्भात कोणताही भेदभाव करणार नाही. त्याला आपआपल्या श्रद्धाप्रमाणे विचार व श्रद्धाप्रमाणे राहण्याचे बोलण्याचे स्वातंत्र्य देईल. त्यात त्याची प्रतिष्ठा जपली जाईल. राष्ट्राची एकता आणि एकात्मतेला सुद्धा धक्का लागू देणार नाही. त्यासाठी आम्ही आश्वासन देतो की या देशात बंधुता निर्माण करण्याचा म्हणजे प्रवर्धीत करण्याचा संकल्पपुर्वक निर्धार करून, आमच्या संविधानसभेत आज दि. 26 नोव्हेंबर 1949 रोजी या द्वारे हे संविधान अंगीकृत आणि अधिनियमित करून स्वतः प्रत अर्पण करत आहोत. म्हणजे हे संविधान या देशातल्या प्रत्येक माणसानी, महिलांनी स्वतः प्रत अर्पण केले आहे म्हणजे मी त्या संविधानाशी बांधील आहे. जो कोणी या संविधानाशि बांधील नसेल म्हणजे त्यावेळी ती माणसे देशाला स्वातंत्र्य मिळावे अशा बिलकूल मानसिकतेची

नव्हती असा त्याचा अर्थ होतो. म्हणजे या देशात स्वातंत्र्य, समानता, बंधुता आणि समान न्याय ही तत्व मानणारे नव्हते. त्यामुळे खूप मोठ्या कालावधीपर्यंत आपला देश परकीयाच्या ताब्यात राहीला ही बाब नाकारता येणार नाही. पूर्वी जंगलातील डाकू जमीनदारला, जागीरदारला लुटत होती. डाकूचा गरिबांना त्रास फार कमी प्रमाणात होता. जास्त त्रास तर गरिबांना जमीनदार, जागीरदार यांचा होता. गरिबाकडे फारसे काही त्यांना म्हणजे डाकूंना लुटण्यासारखे काही मिळत नव्हते. आज भारतामध्ये लोकशाही आहे. समान न्याय देण्याचा नेत्याचा संकल्प आहे. असे असतांना आज आपल्याला काही नेत्यांच्या संपत्तीमध्ये मोठ्या प्रमाणात वाढ झाल्याचे आपल्याला जाणवेल. म्हणजे कोणी कोणाला लुटले. अनेकांवर वेगवेगळ्या प्रकारचे गुन्हे दाखल असल्याचे आपल्याला जाणवते. मग भ्रष्टाचाराचे असेल, छेड छानीचे असतील, जातीभेदाचे असतील, खुणाचे असतील काय? अशी गुन्हे असणारी माणसे खरेच समान न्याय देणारी असेल काय? काहीवर आरोप असू शकतो. या सर्व बाबीचा विचार केला तर आपण संविधानाला अपेक्षित असणार गणराज्य निर्माण करण्यासाठी खरेच कटीबद्ध आहोत काय? हा प्रश्न स्वतःशीच विचारायला हवा. जी लोक, शासन, प्रशासनात संविधानामुळे आरुढ झालेली आहेत. यांनी चिंतन आणि मनन करण्याची खऱ्या अर्थाने गरज आहे. या 26 नोव्हेंबर 2025 ला प्रत्येक शासकीय, निमशासकीय कार्यालयात संविधान दिन साजरा करण्याचे आदेश शासनाचे असते. संविधानाचा जागर करायचा आहे. संविधानातील अधिकार आणि कर्तव्य लोकांना समजावून सांगायचे आहे. खरेच प्रशासनातील माणसे सांगतात काय? शासनातील माणसे सांगतात काय? आजही भारताच्या संसदेत असलेले काही क्षेत्रामधील प्रतिनिधी भारताच्या संसदमध्ये संसद सदस्य असतांना, हिंदुस्थान, हिंदुस्थान देश म्हणून उल्लेख संसदेत करतांना आपल्याला जाणवेल. काय? याला देशप्रेम म्हणायचे? या पुन्हा काही? भारताच्या संविधानाच्या कलम एकमध्ये इंडिया म्हणजे भारत असे स्पष्ट लिहिले गेले आहे. भारताच्या संसदेचा प्रतिनिधी असतांना आपली संसद भारताची आहे या हिंदुस्थानची याची जाणीव जबाबदार व्यक्तीला नसेल तर आमचा देश किती प्रगती वर असेल. याची कल्पना केलेली बरी! ‘भारतीय संविधान’ बाबत भारताचे लोक किती जागृत, आपल्या कर्तव्याप्रती आहेत. किती जाणीव आहे. याची कल्पना आपल्याला येईल. आपल्या देशात अनेक धर्माची लोक आहेत. जर हिंदुराष्ट्र ही बाब काहींच्या म्हणण्यानुसार काही वेळा पुरती मान्य केल्याची कल्पना करू या. काय होईल? शीख म्हणतील आम्हाला देशाचे नाव शीखस्थान हवे! ख्रिश्चन म्हणेल आम्हाला ख्रिश्चन स्थान हवे! जैन म्हणेल आम्हाला देशाचे नाव जैनस्थान हवे! मुस्लिम म्हणेल आम्हाला मुस्लिमस्थान हवे! बौद्ध म्हणेल आम्हाला भारताचे नाव बौद्धस्थान हवे! असे झाले तर देशात कल्लोळ होईल. म्हणजे देशातील शांतता नष्ट होईल. त्यामुळे कोणीही अति धार्मिक होता कामा नये. कारण या देशात अनेक धर्म आहे, अनेक जाती आहे, बोलीभाषा आहे, अनेक राज्य आहे, अनेक प्रकारचे पेहराव आहे, खानपान आहेत. त्यामुळे भारताला कोणत्याही धर्माचे राज्य करण्याच्या भानगडीत कोणीही पडू नये. धर्म निरपेक्ष देशाला, म्हणजे भारताला भारत नावच योग्य आहे आणि भारताचे संविधान हे सर्वासाठी समान न्याय देणारे आहे. त्यामुळे काहींनी अतिधार्मिक होता कामा नये. आम्ही भारताचे लोक, भारताचे संविधान अंगीकृत केल्यामुळे संविधानाशी बांधील राहण्याचा एकनिष्ठ राहण्याचा संकल्प 26 नोव्हेंबर 2025 रोजी संविधान वर्धापन दिनी संकल्प करू या. संविधानाचा सन्मान करूया, असा आमचा निर्धार चिरकाल ठेऊ या. संविधानाचा सन्मान आमचा निर्धार. ■ ■

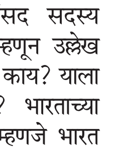

अविनाश टिपले
मो. 9970917389

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प -१९

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पुतळा सक्करदरा नागपूर.

संविधान शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पूर्णाकृती पुतळ्याचे अनावरण भदंत आर्य सुरई ससाई यांच्या हस्ते तर महापौर तेजराम सोमकुंवर यांच्या अध्यक्षतेखाली दिनांक 10 ऑक्टोबर 1986 रोजी हजारो लोकांच्या उपस्थित जुना सक्करदरा नागपूर येथे झाला होता. पुतळ्या शेजारी विश्वशांती बुद्ध विहार शेजारी गेल्या 40 वर्षापेक्षा पासून आहे. विविध प्रकारचे येथे आयोजित केले जातात. विद्यार्थी, महिला व पुरुष नागरिक मोठ्या प्रमाणावर एकत्र येतात.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे,
मो. 9370773608

ऑरेंज सिटी समाजकार्य महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी निबंधातून मांडले संविधानाला अभिप्रेत कल्याणकारी राज्य

नागपूर : ऑरेंज सिटी समाजकार्य महाविद्यालय, नागपूर येथे अमृतमहोत्सवी संविधान दिनानिमित्त 'संविधानाला अभिप्रेत असलेले कल्याणकारी राज्य' या विषयावर संस्थाध्यक्ष डॉ. केदारसिंह रोटेले यांच्या मार्गदर्शनाखाली निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. संविधान दिनाच्या निमित्ताने आयोजित या निबंध स्पर्धेच्या बक्षीस वितरण सोहळ्याचे अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम व प्रमुख पाहुणे म्हणून आयक्यूएसी समन्वयक प्रा. कल्पना मुकुंदे, अधिक्षक मंगलप्रसाद रहांगडाले व उल्हास निखाडे हे उपस्थित होते. समारोहाची सुरुवात विश्वरत्न क्रांतिसूर्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व संस्थापक अध्यक्ष स्मृतीशेष डॉ. चंदनसिंह रोटेले यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून तथा संविधान प्रास्ताविकेच्या सामूहिक वाचनाने झाली. 'संविधानाला अभिप्रेत असलेले कल्याणकारी राज्य' या विषयावर आयोजित निबंध स्पर्धेचे प्रथम पारितोषिक - सदेश निकोसे, द्वितीय पारितोषिक - प्रफुल्ल डोंगरे व तृतीय पारितोषिक - देविदास अंबादे या विजेता विद्यार्थ्यांना सन्मान चिन्ह, प्रमाणपत्र व रोख रक्कम देऊन पुरस्कृत करण्यात आले. या निमित्ताने आयुषा कोवाची या विद्यार्थिनीने कल्याणकारी राज्य यावर आपले मत व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष व संविधान जागरचे कार्यकर्ते प्राचार्य डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या राष्ट्रनिर्मिती करिता योगदानावर प्रकाश टाकला. ऑरेंज सिटी समाजकार्य महाविद्यालय हे संविधान जागर चळवळीचे संविधानिक बांधिलकीने कार्य करणारे महाविद्यालय आहे असेही त्यांनी अधोरेखित केले. संविधानाच्या कलमांनी माणूस, राष्ट्र, मानवता, समता, स्वातंत्र्य, बंधुत्व व न्याय हि जिवंत संकल्पना आपल्याला दिल्या. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे मानवतेचे शिल्पकार आहेत. स्वतःच्या प्रकृतीची तमा न बाळगता राष्ट्राच्या सर्वांगीण विकासाचा विचार करणारा महापुरुष म्हणजे विश्वरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, असे ते याप्रसंगी बोलताना म्हणाले. प्राचार्य डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संविधान सभेतील अंतिम भाषणाचा उल्लेख करत हे भाषण म्हणजे माणसाला जगण्याची दिशा व प्रेरणा देणारे भाषण आहे असेही सांगितले. त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची ग्रंथसंपदा व चळवळी यावर देखील प्रकाश टाकला. संविधान जागराची चळवळ ही सर्वसामान्य माणसाबरोबरच शोषितांच्या वस्त्यांपर्यंत गेली पाहिजे असे आवाहन त्यांनी संविधान दिनाच्या निमित्ताने विद्यार्थ्यांना केले. शेवटचा माणूस सुखी झाला पाहिजे यासाठी

महाविद्यालयाद्वारा थर्ड जेंडर, पारधी वस्ती पुनर्वसन असे वेगवेगळे प्रयोग केले व त्यातूनच यावर्षी महादुला येथील वडार वस्तीमध्ये महाविद्यालयाचे परिवर्तनाचे काम सुरू असल्याचा उल्लेख त्यांनी या प्रसंगी केला. संविधानाला अभिप्रेत कल्याणकारी राज्य प्रस्थापित करण्यासाठी एक नागरिक म्हणून आपले कर्तव्य व जबाबदारी इमानदारीने पार पाडण्याची गरज असल्याचे उद्घोषन प्राचार्य डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम यांनी यावेळी केले. कार्यक्रमाचे संचालन व आभार रासेयो समन्वयक डॉ. व्यंकटी नागरगोजे यांनी केले. संविधान प्रास्ताविकेचे वाचन समान संधी कक्ष समन्वयक डॉ. शालिनी तोटे यांनी केले. या कार्यक्रमाकरिता बहुसंख्येने शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सांगता राष्ट्रगीताने झाली.

महत्वाचे

समाजसेवक विशाल कोरके यांच्या प्रयत्नाला यश

नागपूर : धनगवळी नगरातील नागरिकांच्या घरासमोर लटकत असलेली उघडी विद्युत तारे काढून केबल टाकण्याचे काम विशाल कोरके यांच्या मागणीवरून सुरू तसेच इंद्रनगर ते आनंद मिलेनियम टावर पर्यंत MSEB चे नवीन उंच 34 विद्युत खांब लागणार प्रभाग 29 न्यू नरसाळा रोड या भागात सिमेंट रोडच्या उंचीमुळे विद्युत खांबांची उंची 4 ते 5 फुटाने कमी झाली असल्याने विद्युत तारे अतिशय खाली लोंबत असून काही भागात 8 ते 10 फुटांवर, तर काही भागात हात उंचा केला तरीही तारला स्पर्श करू शकतो तसेच या रोडवर असलेल्या दुकाना समोरील लोखंडी शेडला सुद्धा विद्युत तारे स्पर्श करत असल्याने शिवसेना विधानसभा संघटक विशाल कोरके यांच्या तर्फे सतत पाठवता करून इंद्र नगर ते आनंद मिलिनियम टावर पर्यंत 34 उंच विद्युत खांब लावण्याची मागणीला यश आले आहे. काही दिवसांतच विद्युत खांब बदलण्याचे काम लवकरच सुरू होणार आहे. समस्येचे निवारण होत असल्याने नागरिकांनी मोकळा श्वास घेतला असून शिवसेना व शिवसेना पदाधिकारी विशाल कोरके यांचे आभार मानले. याप्रसंगी शहर संघटिका नीलिमा शास्त्री, उज्वला उंमरे, किरण शेळ्के, नलिनी सदावरती, रूपाली लाखे, अनिता डोमळे, उज्वला शंभरकर, सोनाली उंमरे, किशोर सुरेश ढोके, रामदास उंमरे, आरती शर्मा उपस्थित होते.

शांतीवन बुद्ध विहार चिचोली येथे दहा दिवसीय सामनेरी शिबिर

नागपूर : बुद्ध चतु परिसा फाउंडेशन थायलंडच्या तर्फे शांतीवन बुद्ध विहार चिचोली येथे दहा दिवसीय सामनेरी शिबिराचे आयोजन 22 डिसेंबर ते 31 डिसेंबर 2025 या दरम्यान थायलंड येथे द्विपाथीमोक्ख, भिक्खुणी विसुत्तीयाना यांच्या मार्गदर्शनाखाली 109 उपसिकांना दहा दिवसाची सामनेरी दीक्षा देण्यात येत असल्यामुळे या कार्यक्रमाचे आयोजन केले आहे. या 10 दिवसामधे सामनेरींना बुद्ध काळानुसार अभिधम्माचे प्रशिक्षण देण्यात येणार आहे आणि नागपूर मधिल विविध ठिकाणी पिंडीपात (चारीका) करणार आहे आणि त्यानंतर सर्व सामनेरी व भिक्खुणी संघ यांचा जगप्रसिद्ध अजिंठा लेणीचा अभ्यास दौरा आयोजित केला आहे. या सामनेरींना थायलंड येथिल भिक्खुणी नत्ता याना, भिक्खुणी सोभना वरा, भिक्खुणी नंदा लोकुत्तरा, भिक्खुणी विज्जा विमुत्ती, भिक्खुणी चिरावटना, भिक्खुणी समुद तेजना, भिक्खुणी वरपन्ना, भिक्खुणी विरती सिखाया, भिक्खुणी वितक्का विचारा, भिक्खुणी पन्नासिरी भिक्खुणी विशेशलख्वना, भिक्खुणी विशाखा, भिक्खुणी अभिज्ञा, भिक्खुणी सुनंदाबोधी आणि भिक्खुणी करुणाशिला यांचे सुध्दा लाभणार आहे. कायक्रमाचे नियोजन भिक्खुणी विशाखा, उंटखाना नागपूर यांनी केले आहे. कार्यक्रम यशस्वीरित्या पार पाडण्यासाठी गुणवंत देवपारे, संजय पाटील, रेखा भारशंकर, धम्मदास मुंदरखे, गौतम इंगळे, गौतम वहाणे हे सर्व जण विशेष मेहनत घेत आहेत.

बोधिसत्व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मल्टी पर्पज सोसायटीचा वर्धापन दिन साजरा

नागपूर : बोधिसत्व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मल्टी पर्पज सोसायटी, नागपूरतर्फे बोधिसत्व सोसायटीला 20 वर्ष पूर्ण झाल्याप्रित्यर्थ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सांस्कृतिक सभागृह, छत्रपती नगर, नागपूर येथे सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. बोधिसत्व सोसायटीने सन 2005पासुन आजपर्यंत गरीब व होतकरू विद्यार्थ्यांना शालेय शिक्षणासाठी आर्थिक मदत केली आहे व शैक्षणिक साहित्याचे वाटप केले आहे. जी गरीब व गरजु विद्यार्थी उच्च शिक्षणासाठी अभियांत्रिकी व वैद्यकीय शिक्षण घेत आहेत व त्यांना दरवर्षी शिक्षण घेण्यासाठी आर्थिक संकट निर्माण होत असते. अशा 50 विद्यार्थ्यांना आतापर्यंत स्कॉलरशिप दिली आहे. संस्थेने गोकुळपेठ मधील सन्मित्र संघ बुद्ध विहार येथे 1200 स्क्वेअर फुटाचा हॉल, स्मृतीशेष यादवराव रंगारी यांच्या पुढाकाराने सन 2007 मध्ये बांधला व आता तिथे सन 2012 पासून ज्योतिबा फुले अभ्यासिका सुरू आहे. सर्वप्रथम सर्व महापुरुषांच्या फोटोंना हार घालून अभिवादन करण्यात आले. सिने गीतांच्या कार्यक्रमाची सुरुवात सुप्रसिद्ध गायिका छाया वानखेडे यांच्या गीतांनी करण्यात आली. सोबतच मयूर चवरे यांनी बुद्ध गीत अत्यंत रंगतदार पद्धतीने सादर केलीत. अशोक जांभूळकर, सेवानिवृत्त उद्घोषक, ऑल इंडिया रेडिओ यांनी अप्रतिम पद्धतीने संचालन केले. रोशन उके यांच्या संगीत संयोजनात लेखराज वंजारी, कुणाल दहिकर, पवन मानवटकर, राहुल देशमुख यांनी गिटार, ढोलक, की बोर्ड, तबला यावर गाण्याचे संगीत दिले. बोधिसत्व सोसायटीचे अध्यक्ष सतीश ओरके यांनी बोधिसत्व सोसायटीची भूमिका व 20 वर्षामध्ये सोसायटीने केलेल्या कार्याची माहिती उपस्थित लोकांसमोर दिली. या कार्यक्रमासाठी कुलदीप फुलझेले, रामचंद्र गेडाम, नरेंद्र सुखदेवे, अमृतराज पाटील, राजेश सोनवणे, प्रतिभा पाटील, दुर्योधन मानकर, अनुप मेंढे यांनी परिश्रम घेतले. शेवटी सर्वांना नास्ता देण्यात आला व कार्यक्रम संपला.

श्रीगुरुदेव प्रचार सेवा कार्य गौरव पुरस्काराने बोढेकर सन्मानित

भद्रावती : अ.भा. श्री गुरुदेव सेवा मंडळाच्या तत्वप्रणाली नुसार राष्ट्रसंत श्री तुकडोजी महाराज जन्मस्थान स्मृती मंदिर समिती यावली शहीद अंतर्गत श्री गुरुदेव प्रचारक दिन महोत्सव लोकमान्य विद्यालय भद्रावती येथे आयोजित करण्यात आला होता. यावेळी श्री गुरुदेव प्रचारक कार्य गौरव सन्मानपत्र देऊन ज्येष्ठ साहित्यिक ग्रामगीताचार्य बंडोपंत बोढेकर यांना सन्मानित करण्यात आले. यावेळी अ. भा. श्री गुरुदेव सेवा मंडळाचे आजीवन प्रचारक आचार्य हरिभाऊ वेरूळकर, कीर्तनसम्राट लक्ष्मणदास काळे महाराज, यावली येथील जन्मस्थान समितीचे अध्यक्ष रामचंद्र कांडलकर, सेवा मंडळाचे माजी सर्वाधिकारी लक्ष्मण गमे, संयोजक प्रल्हाद पारिसे, आयोजन समितीचे अध्यक्ष डॉ. देवानंद बोपटे, इंजि. दिनकर चोरे, विशाल गावंडे, गुणवंत कुत्तरमारे आदींची उपस्थिती होती. ग्रामगीताचार्य बोढेकर हे गेल्या अनेक वर्षांपासून राष्ट्रसंत साहित्य क्षेत्राशी निगडित असून त्यांनी व्यवसाय शिक्षण, स्वयंरोजगार, व्यसनमुक्ती, वैज्ञानिक दृष्टिकोन, व्यक्तिमत्व विकास, राष्ट्रसंत साहित्य, झाडीबोली साहित्य या अनुषंगाने त्यांनी विविध शाळा महाविद्यालयात जाऊन युवकांचे प्रबोधन केले आहे. तेलंगण राज्यात सांगडी येथे संपन्न झालेल्या राष्ट्रसंत साहित्य विचारकृती संमेलनाचे ते अध्यक्ष राहिले आहे. तसेच भंडारा येथे झालेल्या रौप्य महोत्सवी झाडीबोली संमेलनाचे ते अध्यक्ष होते.

परिनिब्बुत भदंत प्रज्ञापाल महास्थविरांच्या 17 व्या पुण्यस्मरणानिमित्त आदरांजली

कामठी : परिनिब्बुत पुण्यभदंत प्रज्ञापाल महास्थविर यांच्या 17व्या पुण्यस्मरणानिमित्त भावपूर्ण आदरांजली अर्पण करण्यात येत आहे. सामाजिक चळवळीशी निस्सीम निष्ठा आणि धम्मप्रवचनाची अतूट समर्पित भावना म्हणून ओळखले जाणारे महास्थविर आजही श्रद्धेने स्मरणात आहेत. पुण्यभदंत प्रज्ञापाल महास्थविर यांचा जन्म 9 जुलै 1938 रोजी कामठी शहरातील गौतमनगर, जुनी छावणी येथे चांदोरकर परिवारात झाला. हा परिवार बाबू हरदास एल.एन. यांनी आरंभलेल्या जयभीम प्रवर्तक आंदोलनाचा सक्रिय घटक होता. त्यामुळे बालक विश्वनाथ (भविष्याचे प्रज्ञापाल महास्थविर) लहानपणापासूनच समता सैनिक दल, शेड्युल्ड कास्ट फाउंडेशन, बौद्ध जन समिती, भारतीय बौद्ध महासभा आणि रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडियाच्या विविध सामाजिक-न्याय चळवळींमध्ये सक्रीय होते. धम्मप्रसाराच्या उद्देशाने त्यांनी महाराष्ट्र, विशेषतः विदर्भात महान कार्य केले. बल्लारशहा येथे त्यांनी भव्य महाविहार उभारला, तर नागपूरच्या वानाडोंगरी येथे प्रज्ञाज्योत बुद्ध विहारची स्थापना करून बुद्धधम्माच्या प्रकाशाची ज्योत अनंत काळ पेटती ठेवली. वयाच्या 71 व्या वर्षी, 25 नोव्हेंबर 1999 रोजी बल्लारशहा येथे त्यांचे महापरिनिब्बान झाले. त्यांच्या सत्य, करुणा आणि समता यांच्या मूल्यांची शिकवण आजही अनेकांना मार्गदर्शक ठरत आहे. त्यांच्या 17व्या पुण्यस्मरणानिमित्त कृतज्ञ समुदायातर्फे आदरांजली अर्पण करून त्यांच्या धम्मकार्याचा गौरवपूर्वक स्मरण केला जात आहे.

विविध संस्था-संघटनांतर्फे संविधानदिन साजरा!

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर चॅरिटेबल ट्रस्ट हरदासनगर

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर चॅरिटेबल ट्रस्ट हरदास नगर उत्तर नागपूर तसेच भारतीय बौद्ध महासभा नगर शाखा उत्तर नागपूरच्या वतीने संविधान चौक येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला पुष्पहार ट्रस्टी सचिव भगवान कांबळे, तसेच भारतीय बौद्ध महासभा नगर शाखा उत्तर नागपूर अध्यक्ष पंचशीला सहारे, सरोज खोब्रागडे, गीता जांभूळकर यांच्या प्रमुख उपस्थितीत विश्वरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 75 व्या संविधान दिनाच्या निमित्ताने भारतीय घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन केले, तसेच सामुहिकरीत्या संविधान प्रस्तावनेचे वाचन केले, या कार्यक्रमाला रमा सोमकुवर, कुंदलता मानवटकर, अलका रामटेके, रमा श्रीरामे, भारती धोटे इत्यादी मोठ्या प्रमाणात संविधान चौक येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला अभिवादन करण्यासाठी उपस्थित होते.

एस. सी. एस. गर्ल्स हायस्कूल व ज्यु. कॉलेज, पाचपावली

नागपूर : एस. सी. एस. गर्ल्स हायस्कूल व ज्यु. कॉलेज, पाचपावली येथे आयोजित संविधान दिनाच्या अमृत महोत्सवी कार्यक्रमात अध्यक्षस्थानी प्रा. डॉ. सत्यजित सूर्यवंशी होते. संविधानातील मूलभूत कर्तव्य हक्क व अधिकार हे प्रत्येक नागरिकाला संस्कारीत करणारी आहेत. सर्व सामाजिक घटकांना सामावून घेणारे संविधान, समान संधी देणारे आहे. त्याची शासनाकडून योग्य पद्धतीने अंमलबजावणी झाल्यास भारत देश निश्चितच विकास करू शकेल. आपल्या महान संविधानाच्याप्रती पुन्हा प्रतिबद्ध होण्याचा हा स्मरणदिन आहे, असेही आपल्या वक्तव्यात प्रा. डॉ. सूर्यवंशी म्हणाले. कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे, माजी मुख्याध्यापक पुरुषोत्तम पंचभाई यांनीही भारतीय संविधानाची निर्मिती प्रक्रिया व त्यात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे योगदान यावर अभ्यासपूर्ण भाष्य केले. या कार्यक्रमाची सुरुवात भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार, विश्वरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण करून झाली. संविधान उद्देशिकेचे सामूहिक वाचन शेकडो विद्यार्थिनी व सर्व उपस्थितांनी केले. याप्रसंगी विचारमंचावर एस. सी. एस. गर्ल्स एज्युकेशन सोसायटीचे कोषाध्यक्ष विजय शेंडे, सदस्य, शंभरकर, प्राचार्या सुहासिनी टेकाडे प्रामुख्याने उपस्थित होत्या. कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. डॉ. शालिनी तेलरांधे यांनी तर आभार श्रृती गणवीर यांनी मानले.

दिक्षीतनगर नागपूर.

नागपूर : उपासक -उपासिका संघ दिक्षीत नगर तर्फे संविधान दिन साजरा करण्यात आला. बुद्ध वंदना घेऊन नंतर उद्देश पत्रिकेचे सामुहिक वाचन करण्यात आले.

संविधान आणि संविधान दिन हा कोण्या एका समुहासाठी नसून सर्व भारतवासियांसाठी आहे, तसेच संविधानाचे महत्व अरविंद भांबोर्डे आणि मिलिंद मेश्राम यांनी आपल्या भाषणातून पटवून दिले. कार्यक्रमाचे संचालन वंदना बहादुरे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन नरेश मेश्राम यांनी केले.

मानव कल्याण अभ्यासिका शताब्दीनगर

नागपूर : मानव कल्याण अभ्यासिका शताब्दीनगर नागपूर-27 तर्फे संविधान दिनाचा 75 व्या अमृत महोत्सव वर्षाच्या वतीने संविधान निर्माते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमांना माल्यार्पण करून, अगरबत्ती, मेणबत्ती लावून संस्थेचा कोषाध्यक्ष माला वाघमारे यांनी तिरंगा ध्वज फडकवून सर्वांनी शॅल्युटेशन केले. सर्व महिलांनी सामुहिकपणे संविधानाच्या प्रास्ताविकेचे वाचन केले व 'मेरा प्राण, संविधान संविधान' 'डरने की क्या बात है, संविधान हमारे साथ है' अशा घोषणा देऊन जागृती निर्माण केली. राष्ट्रगीताने सांगता झाली. कार्यक्रम यशस्वीतेकरीता कविता रामटेके, सरस्वती तेलमोरे, संध्या चौरे, माधुरी रामटेके, वैशाली वाळके, वच्छला वाळके संस्थेचा अध्यक्ष संगीता म्हैसकर यांनी सर्वांना शुभेच्छा दिल्या. कार्यक्रम यशस्वीतेने पार पाडला.

भीमोदय बौद्ध विहार आंबेडकर कक्ष विश्वकर्मानगर

नागपूर : भीमोदय बौद्ध विहार आंबेडकर कक्ष विश्वकर्मा नगर नागपूर येथे संविधान दिन म्हणून 26 नोव्हेंबर 1949 रोजी भारताला संविधान हा ग्रंथ अर्पण करण्यात आला. डॉ. बाबासाहेबांना मसुदा तयार करण्याकरिता दोन वर्षे/11 महिने आणि 18 दिवस लागले. त्यांनी खूब परिश्रम करून संविधान तयार केले. प्रमुख वक्ते धनविजय यांनी संविधान विषयी माहिती दिली. सुरेश तामगाडगे यांनी आपले विचार व्यक्त केले. संविधान कोणीच बदलू शकत नाही. पण वेळेनुसार संविधानात काही अडचणी आल्या तरच अमेयमेंट लोकसभेमध्ये करू शकतात. पाटील यांनी पण संविधान हे विज्ञान बऱ्याच तरतुदी केल्या हे असे विचार व्यक्त केले. संचालन पुष्पांजली जभिये तसेच मुक्ता गावंडे, वंदना ढाकणे गडपाहिले, जंगले धनविजय, ज्योत्स्ना कांबळे, सुनीता गणवीर, कल्पना मेश्राम, श्यामला मेश्राम, विनोद जंगले, दिनेश ढाकणे, अंबुलकर, मून यांची उपस्थिती होती.

स्मृती विद्यालय ब्राम्हणी

नागपूर : संविधान दिनानिमित्त अनेक कार्यक्रम घेण्यात आले. यात चित्रकला स्पर्धा, रांगोळी स्पर्धा, नाटिका, अश्या अनेक कार्यक्रमाचा आनंद विद्यार्थ्यांनी घेतला. आज सर्वात प्रथम डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला पाहुण्यांच्या हस्ते माल्यार्पण करून संविधानाच्या प्रास्ताविकेचे वाचन करण्यात आले. नंतर विद्यार्थ्यांचे भाषणे झाले. नंतर प्रमुख पाहुणे भारत मनिरत्न यांनी विद्यार्थ्यांच्या भाषणाचे कौतुक करून संविधानातील कलमाबद्दल माहिती दिली. नंतर अनिल महानाम यांनी विद्यार्थ्यांना समजेल अश्या भाषेत जुने संविधान म्हणजे 26 नोव्हेंबर 1949 च्या आधीचे संविधान आणि 26 जानेवारी 1950 ला लागू झालेले संविधान यातील फरक समजावून सांगितला. समता, स्वातंत्र्य, बंधूता, न्याय याबद्दल सोप्या भाषेत समजावून सांगितले. शंकरराव काळे स्मृती खाजगी औद्योगिक संस्थाचे प्रिन्सिपॉल यांनी शुभेच्छा दिल्या. स्मृती विद्यालयचे मुख्याध्यापक दिपक तागडे यांनी संविधानाची प्रस्ताविका समजून सांगितली. शेवटी आभार परतेकी यांनी मानले, तर संचालन निस्ताने यांनी केले. कार्यक्रम सफल करण्यासाठी सर्व कर्मचाऱ्यांनी प्रयत्न केले.

संविधान दिनाला 40 कवींचे काव्याभिवादन

नागपूर : दि. 25 नोव्हेंबर रोजी संविधान दिनाच्या पूर्व संध्येला संविधान चौक नागपूर येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्यासमोर 40 ज्येष्ठ व नव कवींनी संविधान दिनाला कवितेतून अभिवादन केले. या काव्याभिवादनाचे अध्यक्षस्थान ज्येष्ठ आंबेडकरी कवी इ. मो. नारनवरे यांनी भुषविले तर प्रमुख अतिथी कामगार नेते, आंबेडकरी चिंतक अरुण गाडे, ज्येष्ठ कवी का. रा. वालदेकर, प्राचार्य एस. आर. शेंडे सौंसर (म. प्र.), ज्येष्ठ कवी बबन चहांदे, हजर होते. सर्व प्रथम डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला माल्यार्पण केल्यानंतर प्रा. नाना शेंडे, यांनी संविधानाच्या प्रास्ताविकेचे वाचन केले. ज्येष्ठ गझलकार प्रा. हृदय चक्रधर यांनी कार्यक्रमाची भूमिका मांडली. त्यानंतर संपादक अशोककुमार धमगाये यांचे संपादीत त्रैमासिक 'सम्यक वाणी' या त्रैमासिकाचे प्रकाशन मान्यवरांच्या हस्ते पार पडले. नंतर काव्याभिवादनाचे अध्यक्ष इ.मो. नारनवरे, प्रमुख अतिथी, कामगार नेते(कास्ट्राईब) अरूण गाडे, प्रा. एस.आर. शेंडे सौंसर(म. प्र.), ज्येष्ठ कवी बबन चहांदे, जेष्ठ कवी का. रा. वालदेकर यांची संविधानावर समयोचित भाषणे झाली. त्यानंतर ज्येष्ठ- नव्या अतिथी कवी/निमंत्रित कवी-कवियत्री यांनी संविधानावर व सामाजिक जाणिवेच्या एकाहून एक दर्जेदार रचना सादर करुन श्रोत्यांची मने जिंकली. काव्याभिवादनाचे अध्यक्ष इ.मो. नारनवरे, अतिथी कवी बबन चहांदे, का.रा. वालदेकर, प्रा. एस.आर. शेंडे सौंसर(म.प्र.) प्रा. डॉ. महेन्द्र कुमार मेश्राम, प्रा. नाना शेंडे, सरिता सातारडे, हृदय चक्रधर, शालिक जिल्हेकर, प्रा. अजय चिकाटे, प्रा. मनिष वानखेडे, प्रसेनजित गायकवाड, मनोहर गजभिये, भीमराव गणवीर, प्रकाश दुलेवाले, दिपक पंचभाई, नागेश वाहुरवाघ, सुभाष मानवटकर, प्रभू फुललेले, दिगंबर चणकापूरे, नागोराव सोनकुसरे, प्रविण नंदागवळी, चरणदास वैरागडे, संजय सायरे, प्रतिभा सहारे, ज्योत्स्ना बनसोडे, संगीता बनकर, दिपाली दीप, सुषमा कळमकर, रोशनी गणवीर, हेमलता ढवळे, करुणा मून, रजनी फुलझेले, विशाखा नकाशे, दिवाकर शिर्के, विलास मेश्राम, रंगराज गोस्वामी इत्यादी ज्येष्ठ व नवकवींनी आपल्या रचना सादर करून संविधान दिनाला काव्याभिवादन केले. काव्याभिवादनाचे उत्कृष्ट मंच संचालन मनोहर गजभिये यानी केले तर आभार प्रा. दामोधर वानखेडे यांनी मानले. करुणा सागर बहुउद्देशीय संस्था व सम्यक विचार उर्जा संस्था नागपूर या संस्थेचे हे आयोजन असून प्रा. हृदय चक्रधर व शालिक जिल्हेकर हे प्रमुख संजोजक होते. संविधान काव्याभिवादन कार्यक्रमाला श्रोत्यांची भरपूर उपस्थिती होती.

सम्यक सुपर मार्ट

संविधान दिनानिमित्त चांदीचे नाणे वाटप व व्यवसाय मार्गदर्शन

नागपूर : संविधान दिना निमित्त्य ग्राहकांना तसेच सामान्य व्यक्तींना सम्यक सुपर मार्ट तर्फे चांदीचे नाणे व व्यवसायाबद्दल मार्गदर्शन कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. यांप्रसंगी ग्राहकांना तसेच मार्टच्या सदस्यांना चांदीचे नाणे देण्यात आले. आर्थिक चळवळ आणि त्यामध्ये आपली भूमिका, याबद्दल सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात आले. या कार्यक्रमाला मार्गदर्शक म्हणून नागेश बुरबुरे, डायरेक्टर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर बँक, नागपूर. इंजि. पी.एस. खोब्रागडे, वरिष्ठ सामाजिक व धम्म कार्यकर्ते. इंजि. निलेश नाखले, पी.वाय. सातपुते, बी.एस. ताकसांडे आदी उपस्थित होते. सर्वांनी व्यावसायिक तथा आपल्या समाजानी व्यवसायिक बनून लोकांना नौकरीची संधी उपलब्ध करून देण्याचे आव्हान केले. या कार्यक्रमाचे संचालन व्ही.के. फकिर्डे यांनी केले व प्रास्तविक श्याम शेंडे यांनी केले तर आभार आकाश बनसोड यांनी मानले. समाजामध्ये आर्थिक चळवळ आणि त्याचे महत्त्व, याबद्दल जनजागृती करणे आवश्यक आहे. याचाच भाग म्हणून सम्यक सुपर मार्ट येथे या कार्यक्रमाचे आयोजन केले.

आधारस्तंभ बहुद्देशीय संस्था व मैत्री हॉस्पिटल

मौदा : दि. 26 नोव्हेंबरला आधारस्तंभ बहुद्देशीय संस्था व मैत्री हॉस्पिटल यांच्या संयुक्त विद्यमाने संविधान दिनानिमित्त नाथनगर, आठवडी बाजार चौक, मौदा आणि मैत्रेय बुद्ध विहार, मौदा ,जि. नागपूर येथे भव्य कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान डॉ. दीपंकर नगराळे यांनी भूषविले, तर कार्यक्रमाचे उद्घाटन प्रकाश घनकसार संस्थापक आधारस्तंभ बहुद्देशीय संस्था, मौदा आणि प्रिती मेश्राम सामाजिक कार्यकर्त्या यांच्या हस्ते संपन्न झाले. यावेळी संविधान व महापुरुषांना माल्यार्पण करून अभिवादन करण्यात आले. कार्यक्रमाला प्रमुख वक्ते म्हणून ओबीसी जनमोर्चा जिल्हाध्यक्ष जगदिश वाडिभस्मे यांनी संविधानातील अधिकार, कर्तव्ये, सामाजिक बांधिलकी याबाबत मार्गदर्शन केले व संविधान दिनाचे महत्त्व स्पष्ट करत समाजातील स्वातंत्र्य, समता, बंधुता आणि न्याय या मूल्यांची गरज अधोरेखित केली आणि मूलभूत अधिकार यांची होत असलेली गळचेपी याबाबत चिंता व्यक्त केली. तसेच यावेळी प्रकाश शंभरकर, डॉ. अनिल बोरकर, तिलक बाबा चक्रधर स्वामी मंदिर, प्रगती घुमटकर, महेंद्रपाल खोब्रागडे यांनी मत व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे संचालन जितेंद्र मेश्राम तर आभार चांदणी घनकासार यांनी मानले. यावेळी सचिन नागपुरे, अश्विन तांबे, संजय खोब्रागडे, तुळशीराम बसेशंकर, अनिल वंजारी, फिरोज भाई शेख, सुकलाल बोपचे, जयश्री बावनगडे, कपिल देसाई, सीमा गौरखेडे, विजय रामटेके, शंकर शिवणकर, विनोद जोशी, विवेक वाडिभस्मे, शैलेश घरडे, सोनू कांबळे, मयुरी खोब्रागडे, धारगावे, लता शंभरकर, शांतीकुमार हांके, लीलाधर तांडेकर, तिरपुडे, रमा नितनवरे, पूर्णिमा भिमटे, प्रणाली बहादुरे, संजना देसाई, करिष्मा चकोले, बबिता वंजारी, रुपाली वाडीभस्मे, चेतना वाडीभस्मे तसेच कार्यक्रमाला सामाजिक, शैक्षणिक, राजकीय, धार्मिक आणि पत्रकारिता क्षेत्रातील अनेक पाहुण्यांनी उपस्थिती होती.

महाराष्ट्र ऑफिसर्स फोरम

नागपूर : भारतीय संविधान दिनाच्या निमित्ताने महाराष्ट्र ऑफिसर्स फोरमच्या वतिने नागपूरातील संविधान चौक येथील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात आले. यावेळी भारतीय संविधान चिरायू होवो, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा विजय असो, अश्या घोषणा देण्यात आल्या. या प्रसंगी महाराष्ट्र ऑफिसर्स फोरमचे राज्य सचिव सच्चिदानंद दारूंडे, माजी अतिरिक्त जिल्हाधिकारी मिलिंद बनसोड, सुधिर वाळके, राष्ट्रपाल तेलतुंबडे, कमलाकर डोंगरे, प्रमोद धनविजय, डॉ. किशोर सुरडकर, दिगंबर गोंडाने, हरिभाऊ रंगारी, माणिक साखरे, राहुल वानखेडे, राजरत्न बनसोड आदीसह मोठ्या संख्येने अधिकारी उपस्थित होते.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648